

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

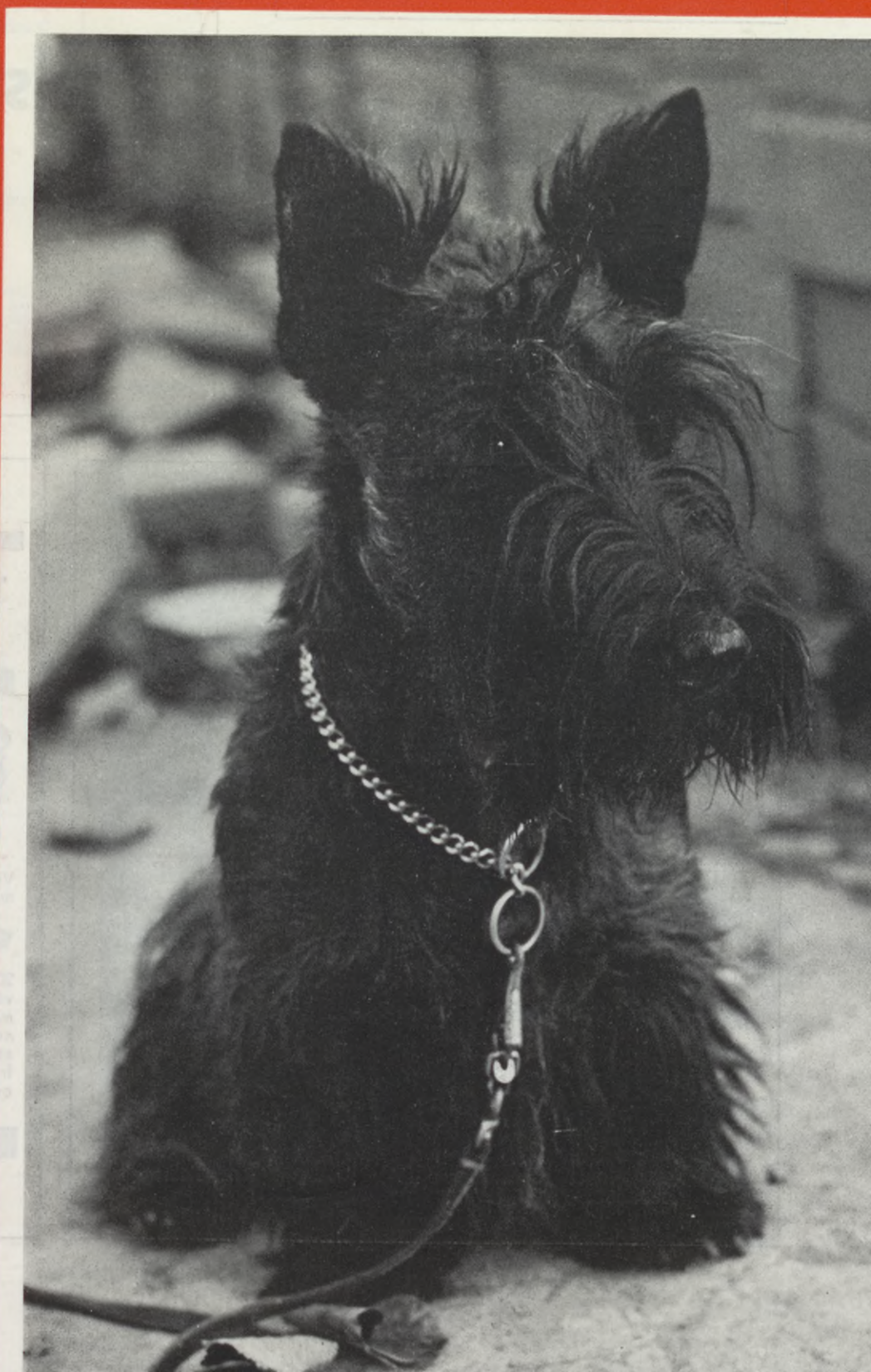
Status

SOCIALMEDICIN · MILJÖVÅRD · HANDIKAPPFRÅGOR

Silikosen är fortfarande en yrkes- sjukdom med djupt tragiska verkningar. Sture Stamming har varit i Höganäs. Det är de silikos- skadades situation som Status på detta sätt vill uppmärksamma. Sid 5—8.

Bildkryss på sid 17.

Dokumentnovell på sid 18.

nr 2 1971
februari
pris 2i-

AB Lundin & Lindberg

KOKKÄRL AV ALUMINIUM
PRESSEDE MASSARTIKLAR

Kungsgatan 59, 632 21 ESKILSTUNA
Tel. 016/13 13 64

Borås Exportaffär

Köpare till

Järn- och Metallsrot samt Textilavfall

Kråkeredsvägen 6 — Telefon 033/11 56 20
502 53 BORÅS

Köp solstickan!

KRAHNERS

då det gäller
stolar och bord
för samlings-
lokaler . . .

Även SITTRUPPER
i klädda
stålrörsmöbler

Infordra vår offert

ANDERS KRAHNER AB Skillingaryd

Telefon 0370/706 40 Telex 700 62

Trött ?

nej

REVIGÖR
piggi!

Trötthet som beror
på vitaminbrist,
försvinner när Ni
tar REVIGÖR.

Vid infektioner förbrukar kroppen
mera C-vitamin än vanligt.

REVIGÖR

TONICUM

har hög halt
C-vitamin
bland

20 vitaminsorter (över 50 slag
värdefulla näringsämnen). En
matsked täcker gott kroppens
normala behov av vitaminer under
ett dygn. REVIGÖR är alkohol-
fritt. Finns receptfritt på apotek
och i Er hälsokostaffär.

HANDLA NUI

ALLT FÖR EN BÄTTRE HÄLSA

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 2/1971 årgång 34

Ansvarig utgivare: Einar Hiller

Redaktör: Erik Ransemar

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonsspriser:

Omslagets sista sida kr 600:—
1/1 sida = 180 × 260 mm " 500:—
1/2 sida = 180 × 130 mm " 275:—
1/4 sida = 90 × 130 mm " 150:—
1/8 sida = 90 × 65 mm " 100:—
Färgannonser 25 % illägg.

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	4
Silikos	5
Som väl är odlas en tradition av protest i USA mot överheten	9
Detta kräver HCK av regeringen	11
Tankar under en promenad i förorten	12
Nytt i socialpolitiken den 1 ja- nuari 1971	15
De skyddade verkstäderna och socialismen	16
Status bildkryss	17
Dokumentnovellen	18
RHL-information	20

Omslagsbilden: Foto-Hernried

Du är inte handikappad — du är gammal!

Sverige är ett kapitalistiskt land. Det innebär att två promille av befolkningen äger mer än hälften av alla aktier. Mer än åttio procent av alla yrkesverksamma är löneanställda utan äganderätt till den kapitalutrustning de behöver för att sköta sitt arbete: byggnader, maskiner och verktyg m m. För att ägarna skall fortsätta att producera och inte exportera sitt kapital måste de få ut en vinstprocent som är jämförlig med vad de kan få ut i andra länder. Detta fordrar att lönenivån för de stora grupperna av löntagare hålls nere, vilket enklast sker genom att man ordnar företagens organisation i hierarkiska mönster med enkla repetitiva och monotona arbetsuppgifter för dem på verkstadsgolvet. Med korta inlärningstider, lätthet att ersätta människor med maskiner och stor utbytbarhet av dem som inte orkar med längre minskas arbetarnas gemensamma förhandlingsstyrka gentemot arbetsgivarna. De som utför det hårdaste arbetet hamnar därför längst ned på lönestegen, åtnjuter lägre anseende och sämre sociala förmåner, får mindre inflytande och personlig frihet än andra. Kort sagt. Arbetarna underkastas ägarnas klassherravälde.

Den här analysen står att läsa i tidskriften **fönstret** som ges ut av ABF och författare är Lars Erik Karlsson som arbetar på Institutet för arbetsmarknadsfrågor. Det är en bild som inte ter sig särskilt hoppfull artikelförfattaren här målar upp. Den är speciellt mörk för de grupper, som vi kallar för handikappade i vårt samhälle, eftersom de tydligen är lättast att ersätta eller kanske man skall säga så, begärligast att ersätta.

Stämmer nu bilden med den bild vi får om vi exempelvis analyserar arbetsvårdens statistik? Ja, därför att vi där finner generella fenomen: det finns inte längre några skillnader i attityden till olika grupper av handikappade när det gäller framskaffandet av arbete i öppna marknaden för de handikappade som är sökande vid arbetsvården. Eftersom de handikappade som söker sig ut på arbetsmarknaden ändå är en marginell grupp får vi kanske söka efter andra fenomen än fysiska, psykiska och sociala handikapp när det gäller att få ett mått på sannolikheten i Lars Erik Karlssons ananlys.

Vad heter nu det här fenomenet? Svar: åldern. Och vad är nu kritisk ålder i de här sammanhangen? Svar: 45 år.

När det gäller ålderns inverkan i arbetsmarknadssammanhang ger oss inte arbetsvårdsstatistiken några data förrän år 1969. Av samtliga arbetsvårdsökande det året utgjorde åldergruppen 45—65 år 38,4 %. Går vi till ett glesbygdslän som Jämtland finner vi att där var procentandelen som var över 40 år och som sökte arbetsvård under år 1969 hela 62 %. I arbetsmarknadsutbildningen utgjorde åldergruppen 45—65 år 21,7 % av samtliga som påbörjat

utbildning under 1969. När det gäller arbete i öppna marknaden hade samma åldergrupp procentandelen 28,2 %.

I olika former av sk skyddat arbete finner vi denna åldersgrupp överrepresenterad. I verkstäderna för skyddat arbete utgjorde åldersgruppen 45—65 år 54,4 % och i sk arkivarbete hela 67,7 %.

Ser man på undersökningar av arbetslösheten finner man också, att den högsta arbetslösheten av samtliga förvärvsarbetande finns i åldersgrupperna 45—54 år. De äldre har samtidigt en genomsnittligt längre arbetslöshetsperiod än yngre. 45 % av dem som tvingades sluta en anställning på grund av nedläggning av driften under år 1969 var 45 år eller äldre.

Åldersfaktorn förefaller negativ för samtliga utbildningsnivåer ur förvärvssynpunkt i och med inträdet i åldersgruppen 55—64 för männen och 50—54 år för kvinnorna, konstaterade låginkomstutredningen. Ändå är inte antalet pensionärer med förtidspension eller sjukbidrag anmärkningsvärt hög i åldersgrupperna 45—59 år, endast 3,8 % för männen och 4,2 % för kvinnorna i procent av totalbefolkningen.

Detta är aktuella fakta. Vad skall man göra? Jo, svarar Lars Erik Karlsson. Endast genom att regeringen och en av socialdemokraterna dominerad riksdag använder lagstiftningsmakten för att undergräva kapitalägarnas makt och successivt ersätter den med arbetarklassens demokratiska inflytande kan socialdemokratiens socialistiska målsättningar förverkligas.

Erik Ransemar

Probs

OM RÖKNING

Förra månadens ledare bör korrigeras. Jag slutade den med att hoppas att naturvårdsverket och socialstyrelsen skulle införa rökfria sammanträden, som ett första steg i en skärpt kampanj mot rökningen. Först när ledaren blivit tryckt såg jag i dagspressen att socialstyrelsen redan den 12 juni 1970 beslutat att rökning ej bör förekomma på socialstyrelsens sammanträden. Nu är jag i viss mån ursäktad. Socialstyrelsen har nämligen inte gett detta beslut någon större offentlighet förrän mot slutet av året.

När följer andra verk och myndigheter socialstyrelsens exempel?

För den som vill veta mer om rökning och hälsa kan vi rekommendera kontakt med Nationalföreningen för

upplysning om tobakens skadeverkningar, NTS. Kansliets adress är Wenner-Gren Center, 113 46 Stockholm, tel 08/34 24 20. NTS har gett ut en skrift med text av docent Lars Wilhelmson och med teckning av Nils A Peterson. Den heter *om du skulle sluta röka*. Den lämnar upplysningar om rökningens skadliga effekter, vad som händer om man slutar röka och hur man slutar röka.

Jag vill rekommendera föreningarna att ta hem den här skriften. Läs den och diskutera den på ett möte. Sprid den, framförallt i väntrum på sjukhus och i allmänna lokaler. Priset är 75 öre stycket vid beställning av minst 500 ex, 1 krona stycket vid beställning av 100—499 stycken och 1:25 vid beställning av 1—99 stycken.

En annan kontakt som kan vara värdefull är socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation (HVUD), där Kjell E Johansson speciellt sysslar med frågor om tobak jämte frågor om alkohol och narkotika. Delegationen ger ut en informationsskrift som utkommer med högst 5 nr per år. Den kan ni få om ni skriver till socialstyrelsens distributionscentral, assistent Elsa Svedinger, Fack, 105 30 Stockholm, tel 08/23 60 60. En ökad kontakt med delegationen om rökning och hälsa och dithörande problem kan kanske leda till att dessa problem ägnas ett större utrymme i HVUD:s arbete och i dess trycksaksframställning.

HVUD genomför för övrigt under vårterminen 1971 tre till fyra kurser om tobak i samarbete med NTS. Kurserna förläggs till olika delar av landet och inbjudan utgår bla till de kommunala fritidsförvaltningarna, skolfolk och medicinalpersonal. Fakta-information, materialpresentation, miljöplanering och metodfrågor står på programmet.

Det vore väl något för handikapprörelsen att haka på?

OM KLARHET

Vilhelm Ekensteen har i det här numret en artikel som tar upp de skyddade verkstädernas plats i vårt samhälle. De skyddade verkstäderna är ett uttryck för klass-skilnaderna i ett samhälle, säger han.

Jag har intet att invända mot hans analys där men jag vill gärna ge en kort lektion i användandet av rätta begrepp. Socialismen talar många om men få använder ett klart språkbud, framförallt beroende på naturligtvis att kunskaper i marxism inte tillhör grundskolekunskaperna i vårt land. Det är riktigt som Ekensteen säger, att när ett land genomför arbetarklassens

Forts. sid 10

SILIKOS

Utsorterad

De sista åren har ett nytt allmänt intresse för yrkesskador väckts till liv. Det finns flera faktorer som man kan peka på som drivkrafter här. En är den ökade medvetenheten hos arbetarna själva, en annan författarnas och de intellektuellas intresse för arbetsmiljöfrågorna. Silikosen tillhör de allvarligaste yrkessjukdomarna. Status kommer att uppmärksamma de problem som hör ihop med denna sjukdom och börjar i detta nummer med ett reportage som STURE STAMMING på uppdrag av Status gjort i Höganäs i Skåne. Reportaget kommer sedan att ingå i en planerad bok om Silikos som Erik Ransemar och Sture Starming arbetar med. Författarna tar gärna emot synpunkter och förslag till bidrag i denna bok. De är bl a intresserade av tidningsklipp från 40- och 50-talet som handlar om silikosskadades situation.

Hugo Thuveesson är 75 år och bor i Höganäs. För honom har orden tio procent blivit ett ödestal. — Tio procent! Under 13 års tid har han hört den siffersatsen upprepas till förbannelse. Han har läst den, skrivit den, hatat den, mumlat den i drömmen om nätterna.

För Hugo Thuveesson har de två vardagliga orden blivit en taggtråds mur, sammanflätad av paragrafer. I 13 år har han vankat av och an utanför muren, försökt att hitta en springa, ett litet hål, där han kunde krypa igenom. Energi har han aldrig saknat, hoppet har han aldrig övergett, men ändå har varje försök lika obönhörligt slagits tillbaka.

På Landstingets sjukhem i Höganäs fick vi hans historia. I en solstrimma vid korridorrens söderfönster satt han och väntade. En grånad, allvarlig

pensionär, lite tunn i kinderna, men med pigga, livfulla ögon och med en bestämd skärpa i rösten:

— "Jag är född här i Höganäs. Den 19 december 1895. Fjorton år gammal fick jag börja jobba. Blev lerpojke vid bolaget. 1917 kom jag med i murarlaget. Ett stort lag här från trakten. Vi reste omkring i landet och murade ugnar. Stora smältugnar åt järnbruk, glasbruk och en del andra industrier. Flera månader i sträck låg vi ute. Till och med i Norge var vi och murade. Ugnarna uppfördes av eldfast tegel. Teglet tillverkades här i Höganäs. Det var bolaget som åtog sig jobben och levererade materialet. Fast vi sällan var hemma var vi ändå anställda här, vid Höganäsbolaget."

Höganäs

Höganäs stad ligger vid Skånes väst-

kust, cirka två mil norr om Hälsingborg. 1970 hade staden cirka 8 000 innevånare. Flertalet av dessa har direkt eller indirekt sin utkomst av Höganäsbolaget. Företaget sysselsätter i dag cirka 1 500 personer, därav 1 100 arbetare.

Naturtillgångar av stenkol och lera gav tidigt en speciell inriktning åt bygdens näringsliv. Tegel i alla former blev så småningom en storprodukt i Höganäs. Runt den store dominanten har det sedan vuxit upp en rad små krukmakarbodar och drejareverkstäder. Höganäs är keramikernas förlovade hembygd.

Upptäckten av eldfast lera gav bolaget än mera vind i seglen. Eldfast tegel och eldfast murbruk är allttjämt betydande produkter i Höganäsbolaget program. Kolgruvorna kring stan är nerlagda, tillverkningen av de väl-

Hugo och Hildur Thuveesson, här i en solhörna på Landstingets sjukhem i Höganäs. Hildur har svår reumatism i lederna, Hugo har kämpat med silikosen i över 13 år, dels med alla paragrafterna kring sjukdomen, dels med stendamm i sina egna lungor.

kända lingonkrukorna har upphört, men nya produkter; järnpulver, taktapp, plast, m m har kommit i stället.

I rök och damm

— "Murarna ute på byggena hade det kallt och jäkligt om vintrarna," fortsätter Thuveesson. — "Men de hade i alla fall någorlunda frisk luft omkring sig. Vi ugnsmurare satt instängda i våra ugnar, som fångar i en cell. Torrt damm stod som en sky omkring oss. Från morron till kvällen stod vi där i dammolnen. Vi hostade, kraskade och spottade. Till och med om söndagarna, när man var fri, spottade man svart tegeldamm.

— Jag är varken kemist eller något vidare studerad, säger Thuveesson. Men så mycket begriper jag, att det borde vara strängt förbjudet att arbeta i sådana lokaler och under sådana omständigheter. Det är helt enkelt livsfarligt!"

Stendamm

Det tegel som Thuveesson och hans kamrater arbetade med innehöll ett kiselartat bindemedel, som heter kvartsit. Damm, som uppstår av denna bergart, är mycket hälsofarligt. Lungan är ju så snillrikt inrättad, att den stöter ut alla otrevliga partiklar; rök, damm, gas, m m. Kvartsiten däremot rår inte lungan på. Kvartsitdamm har en speciell benägenhet att bita sig fast i lungvävnaderna och stanna kvar. Alltefter som inmatningen fortsätter ökar stendammslaget i lungan. I samma takt minskar lung-

ans förmåga att utföra sin avsedda funktion. — Man har fått stendammslunga — silikos.

— "Jag märkte att jag blev så fort trött, säger Thuveesson. Det var någon kronisk trötthet, som en inte kunde bli kvitt. I början ville jag inte erkänna den. Varken för frugan därhemma eller för kompisarna på jobbet. — Trött, innan man fyllt femti. Det var ju för ynkligt helt enkelt. I flera år gick jag och drogs med den där tröttheten. Det var som man haft stora järnklumpar i skorna. Och för var dag blev de allt tyngre.

1957 gick det inte längre. Jag sjukmönstrade. Bolagets egen läkare, doktor Jonés, undersökte mej, genomlyste mina lungor. Om han såg något vid genomlysningen vet jag inte, fick aldrig något besked. Lite medikamenter från apoteket och sen ut i dammet igen."

Silikos

I Höganäs finns en särskild avdelning inom de Hjärt- och Lungsjukas länsförening. Den har 41 medlemmar, 40 av dessa har silikos. Sjukdomen är geografiskt avgränsad. Uppträder endast i områden där man har stendamm bildande tillverkning. Till denna kategori räknas bla tegel- och porslinsindustrierna.

— "Jag ville inte tro det men jag förstod ändå så väl. Silikos! Jag visste vad det betydde. Minns äldre kompisar, och hur de betett sig. Både i fabriken och ute i murarlagen. Silikos! Jag kände igen symptomen. För kallades

det för "andtäppan". Silikos låter förstås finare — men de ä samma skit. När bälgen inte orkar pumpa luft längre, då betyder namn och uttryck inte så mycket.

Redan från början begärde jag att min sjukdom skulle betraktas som yrkessjukdom. Att jag som andra yrkesskadade skulle få ersättning från Riksförsäkringsanstalten. Det hela var ju så självklart, så enkelt. Tyckte jag då. För 13 år sen.

Under tiden forsatte jag jobba så gott jag förmådde. Pustade och stånkade. Pressade min kropp till att hänga med i takten. Tack vare bussiga kamrater gick det. Långt ifrån bra, men jag var ju ändå med.

— 1958 fick jag lunginflammation. Lades in på Ängelholms lasarett. Fick mina lungor röntgade. Överläkaren, doktor Ljungberg, tittade på plåten. Domen, bekräftelsen lät precis så som jag misstänkt i många år: Silikos.

Obotligt

Under vårt besök i Höganäs träffade vi flera silikosskadade. En del av dem hade ådragit sig sjukdomen inne i fabrikslokalerna, andra, liksom Thuveesson, under arbete med uppmurning. Somliga av dem var pensionerade men flertalet var igång och arbetade, så gott de förmådde. Alla var mycket väl insatta i sjukdomens förlopp. Ingen trodde på någon som helst förbättring. Man hade sett allt för många kamrater med samma åkomma. Den som en gång fått silikos fick behålla den livet ut. Sjukdomen var helt enkelt obotlig.

— "1959 blev ett besvärligt år. Jag blev tröttare och tröttare för var dag. Hostade och blev andfådd. För första gången fick jag lite behandling — andningsgymnastik. På hösten fick jag kallelse från lasarettet. Låg där fyra dar på kontroll. Blev sen remitterad till Lungkliniken i Lund. I tre veckor höll de på och tog alla möjliga prov. — Nu, tänkte jag, ska jag väl äntligen få min yrkesskada erkänd. Förut hade alla instanser vinkat med kalla handen. Att jag var sjuk kunde ingen förneka. Att jag hade svårt för att andas medgav man också. Men att sjukdomen orsakats av stendamm i mitt arbete — nja, det var liksom inte bevisat.

Tio procent

För att erhålla ersättning från Riksförsäkringsanstalten (Rfa) fordras klara papper. För det första att skadan ådragits i arbetet, likaså att skadan nedsätter arbetsförmågan med minst 10 procent. För den som mister ett

öga, ett ben, en hand eller ett finger finns bestämda normer upprättade. Ersättnings storlek utgår efter en fastställd tabell. Den som drabbats av silikos har inte samma möjligheter att själv påvisa sin yrkesskada. Han är helt och hållet beroende av läkarnas utlåtanden. Skadan ligger dold inuti kroppen, den syns inte. Den silikosskadade lider av onormal trötthet och andningsbesvär. Nåväl, vem är inte trött i denna stressens tidevarv och nästan lika vanlig är väl anfäddheten, den dåliga konditionen. Fastställdes en tabell för den svenska tröttheten fick kanhända Rfa en kö av nya ersättningsstagare. Inrutad i den attityden förblir den silikosskadade en bricka i spelet. En trött bland andra trötta.

— "Efter mina tre veckor på lungkliniken i Lund fick jag följande utlåtande: Patienten lider av silikos. Nedsättning av arbetsförmågan uppgår ej till 10 procent. Ersättning från Rfa: 0. Ordination: Vila i hemmet två månader, därefter återgång till arbete.

Det var hårda bud. Jag orkade inte arbeta, men någon ersättning från Rfa skulle jag inte få. Jag bestämde mig då för att överklaga Rfa:s beslut. Skickade en skrivelse till Kungl försäkringsrådet. Redogjorde för förhållandena på min arbetsplats, mina sjukdomsbesvär, m.m. Svaret dröjde och när det kom hade det följande negativa lydelse: Någon livränta kan icke tillerkännas klaganden, enär yrkesskadan icke medför nedsättning av hans arbetsförmåga med minst en tiondel.

Under den efterföljande tiden blev jag allt sämre. 1960 låg jag intagen på sjukhus i flera omgångar. På Epidemisjukhuset i Hälsingborg fick jag ny lungröntgen. I läkartillatandet hette det att jag led av silikos på båda lungorna. Jag begärde en specificerad procentsats på silikosens utbredning men fick inget svar. Ny klagoskrift till försäkringsrådet. Samma negativa besked som tidigare. Samma motivering: Under 10 procent.

Men ge upp ville jag inte. Nästa steg blev Kungl försäkringsdomstolen. Jag ville ha mitt ärende ytterligare prövat.

Följden av mina skrivelser blev en specialundersökning vid Karolinska sjukhuset i Stockholm i maj 1962. Det var en förnämlig undersökning, utförd av skickliga experter under ledning av docent Åke Swenson. Med stor spänning avvaktade jag domstolens beslut.

Experternas utlåtande

Kungl. försäkringsdomstolen grundade sin handläggning av målet på olika läkareutlåtanden och handlingar från Riksförsäkringsanstalten. Överläkare

Erik von Rosen vid lungkliniken i Lund hade utfärdat ett utlåtande, där det framhålls att Thuveesson vid olika tillfällen sjukskrivits på grund av förkylning, feber och upphostningsbesvär. Riksförsäkringsanstalten hade funnit att dessa besvär icke var föranledda av den tidigare yppade yrkesskadan.

Docent Åke Swenson, Karolinska Sjukhuset, Stockholm, hade lämnat en mycket utförlig redogörelse omfattande åtta sidor. Han skriver bl a följande:

"Vid granskning av här tagna lung-röntgenbilder samt tidigare bilder iaktas små strimformade och nodulära förtätningar i båda lungorna. De framträder redan på bilderna från 1958 och synes sedan dess ha progredierat något. Förändringarna har sådant utseende att de mycket väl kan ha orsakats av en silikos, som i så fall nått utveckling motsvarande stadium I enligt Johannesburgnomenklaturen.

Vid arbetsprövningen kan konstateras att Thuveesson har en kraftigt reducerad maximal fysisk arbetsförmåga. Vid arbetet kan han inte på adekvat

sätt öka sitt andningsdjup utan söker åstadkomma en ventilationsökning genom ökning av andningsfrekvensen. Man kan alltså sammanfatta att Thuveesson lider av en lindrig silikos och ett obstruktivt emfysem samt att hans fysiska prestationsförmåga är kraftigt nedsatt till följd av försämrad lungfunktion.

Frågan huruvida denna nedsättning i lungornas funktion kan ställas i orsakssamband med förekomsten av silikos eller över huvud taget med att patienten varit kraftigt exponerad för mineraldamm i sitt arbete är svårt att besvara."

Försäkringsdomstolen har också införskaffat ett utlåtande av domstolens medicinskt sakkunnige professor Stig Björkman. Hans utlåtande — grundat på tillgängliga handlingar — innehåller bl a följande:

"De i sammanhanget aktuella sjukskrivningsperioderna måste således tillskrivas den av silikosen oberoende lungsjukdomen. Luftvägsaffektioner med sådana symtom, som beskrivits

Gjuteriet — en annan farlig yrkesskademiljö.

Artur Persson Höganäs, ciceron under vårt besök i krukmakarstaden vid sundet, här med en liten del av Höganäsbolagets industrifasader i bakgrunden. Persson och Hugo Thuveesson har varit arbetskamrater i många år. Båda har arbetat som ugnsmurare åt Höganäsbolaget. Båda har sätt i rök och stendamm år efter år. Båda har silikos, är yrkesskadade. Ingen av dem har fått ett öre i yrkesskadeersättning.

hos Thuveesson, äro ej ovanliga hos patienter med obstruktiv lungsjukdom.

I mitt tidigare utlåtande förklarade jag mig benägen att anse samband föreligga mellan de i ärendet aktuella sjukskrivningarna och yrkesskadan.

Med hänsyn till vad som ovan anförts frånträder jag denna preliminära bedömning. Samband mellan den silikos, som påvisats hos Thuveesson, och dessa sjukskrivningar föreligger ej."

Den avgörande frågan

Av ovanstående utdrag ur domstolens handlingar kan följande reflektioner göras. Bakom den medicinska expertisens stundom tvärsäkra bedömningar skymtar en viss osäkerhet. Samtliga läkare konstaterar och fastslår att Thuveesson lider av silikos och samtidigt av en obstruktiv lungsjukdom. Sambandet mellan de båda sjukdomarna är tydligen avgörande för domstolens bedömning och slutliga utslag. Thuveesson har ådragit sig silikosen i sitt arbete. — Är silikosen upphov till hans obstruktiva lungsjukdom? — Hade Thuveesson fått denna obstruktiva lungsjukdom även om han hade haft ett annat (dammfritt) arbete?

Professor Björkman har i sitt första utlåtande förklarat att det föreligger ett samband mellan de aktuella sjukskrivningarna och yrkesskadan. I sitt andra utlåtande tar han helt avstånd från denna bedömning.

Docent Åke Swenson skriver rent ut

att frågan om orsakssambandet är svårt att besvara.

I sina slutliga sammandrag har båda däremot en bestämd uppfattning:

— Det föreligger inget samband mellan silikosen och den andra lungsjukdomen.

Kopior av ovanstående läkareutlåtanden översändes av domstolen till Thuveesson, som därefter fick yttra sig i ärendet.

Ur Hugo Thuveessons yttrande saxar vi följande:

"I professor Björkmans utlåtande den 18/10 1962 har framkommit att min silikos befinner sig i stadium I, detta skulle enligt erfarenhet inte påverka lungornas funktion. Anledningen till att min arbetsförmåga är avsevärt nedsatt skall bero på att jag lider av en obstruktiv lungsjukdom, som visar sig vara av avancerad art. Nu vet jag inte vad obstruktiv lungsjukdom är, mei jag anser det vara högst egendomligt att jag inte får behandling om det visat sig vara en annan sjukdom än silikos".

I fortsättningen framhåller Thuveesson docent Åke Swensons tveksamhet beträffande orsakssambandet mellan den konstaterade silikosen och den andra lungsjukdomen.

Hugo Thuveesson fortsätter i sitt yttrande:

"Det är ett stort ansvar man åtager sig, när det klart angives att min sjukdom inte kan bero på silikos, men

samtidigt uttrycker att det är svårt att avgöra. Det har under senare tid uppstått stora meningsskiljaktigheter mellan experter och professorer när det gäller att bedöma silikosskador, så jag förstår att det kan vara svårt att taga en klar ställning. Kvar står emellertid, att jag är helt arbetsförmögen, och att jag lider mycket av min sjukdom."

Nej

Den 1 november 1962 skickade Thuveesson iväg sitt yttrande till Kungl. Försäkringsdomstolen. Lagom till jul kom det slutgiltiga beskedet — domen:

"Försäkringsdomstolen finner icke skäl föreligga till ändring i försäkringsrådets utslag."

Luttrad efter en lång vandring bakom paragrafmuren utgjorde domstolens "nej" ingen direkt överraskning, men någon rolig julklapp blev det inte för den sjuke och hans familj i Höganäs.

Det sägs att tiden läker alla sår, men så väl är det inte, åtminstone inte för den silikossjuka. Tiden går förvisso även för honom, men såren, silikosen, får han nog behålla livet ut.

För Hugo Thuveesson fortsatte åren med en vandring mellan sjukhus, läkare och det egna hemmet. Han fortsatte också att rota i silikoseländet. Efter domstolens dom var hans eget fall ett avslutat kapitel. Men det fanns andra, kamrater under samma gissel. Dammet fortsatte att ryka i ugnar och industrilokaler. Ska nästa generation undslippa den dödshotande sjukdomen måste dammet bindas, silikosfaran förebyggas. Med dagens tekniska resurser borde silikos vara en onödig sjukdom.

Så har Thuveesson och hans många olycksbröder i Höganäs tacklat problemen, gått i närkamp med dem ur alla tänkbara anfallsvinklar. De har engagerat sig i arbetarskyddet, påtalat förhållandet för arbetsgivare och industriläkare, motionerat i fackföreningar och till Hjärt- och Lungsjukas kongress, ja, to m hotat med kvällstidningarna.

En liten bit på vägen har de väl kommit. De har fått arbetsgivarna att inse den vådliga hälsorisen. De har fått läkarna att inse sambandet mellan stendamm och stendammslunga. De har fått en del expertis att tänka om. Tidigare bestämda uttalanden har blivit tveksamma. Silikos kan eventuellt vara upphov till emfysem och andra lungsjukdomar.

Hugo Thuveesson tittar ut genom det låga söderfönstret. Han sitter i rullstol, Hildur tar sig fram med hjälp av ett par kryckor. Hemma vid Finnvedsgatan står deras lägenhet tom. ■

Som väl är odlas en tradition av protest i USA mot överheten

Så skriver ERLAND DAHM i denna analys av vissa företeelser i det amerikanska samhället. Det är främst protester och den tidsskriftsflora som vuxit upp i USA — den s k undergroundpressen — som är intressanta i det här sammanhanget. Erland Dahm granskar här tidskriften Win som arbetar med syftet Fred och frihet genom icke-våldsaktioner. Folkprotester är nödvändiga nu innan våldet alldeles demoraliserar USA, skriver Erland Dahm.

Mycket mer än en fråga om pengar...

GUNNAR INGHE
MAJ-BRITT INGHE

den
ofärdiga
väl-
färden

Gunnar och Maj-Britt Inghe
DEN OFÄRDIGA VÄLFÄRDEN
ca pris: 32:80 inkl. moms

Nu 35:e tusendet!

TIDEN/FOLKSAM

Nixon blev president mycket tack vare sitt löfte om att göra slut på Vietnamkriget, och lovade först folket att dra hem 150 000 soldater (det skulle i så fall bara finnas en halv miljon kvar). 1969 proklamerade han i Guamdoktrinen att USA skulle minska sin världspolisroll. I april i år förnyade han löftet om hemkallande av soldater och beordrade 10 dagar därefter den största eskaleringen sedan Johnsson lät börja bomba Nordvietnam, i och med intåget i Kambodja, utan att fråga det landets regering eller den egna kongressen — en utvidgning av kriget som i efterkommentarerna liknade den Grisbuktinvasion på Kuba som gav Kennedy hans första stora prestige-förlust. I alla fallen av världspolisuppträdande lyssnade presidenterna mer på militärernas råd, än nationens krigsleda.

Detta är några av de fakta som ger radikalerna i USA material för beskyllningen att Pentagon är på väg erövra makten i USA. Tidskriften Win:s juninummer ser i Pentagon den största makten som kan köpa kongressröster genom militärkontakt, och som binder fackförbunden AFL-CIO genom löften om sysselsättning. Tidskriften påstår att Nixon är sammanmyglad med Pentagon och verkar för att få honom och Agnew anklagade för högförräderi.

Som väl är odlas i USA alltifrån Boston Tea Party en tradition av protest mot överheten, till skillnad mot det 30-talets Europa som liknöjt observerade tredje rikets inkorporeringar. Bland protestföreteelserna finns en rik flora underground press. Till denna hör Win: med syftet: "Fred och frihet genom icke-vålds-aktioner" (339 Lafayette Street, N. Y. New York 10012). Den riktar sig främst till Vietnamsoldater-inkallade och -vägrare och innehåller bl a adresslista på kontakter i Sverige och meddelar t ex att polisen i Malmö är mera utlänningsfientlig än den i Arlanda.

En överraskande stor del av innehållet upptas av protester mot och redogörelser för rättegångar mot och fängslanden av pacifister och Vietnamkrigsvägrare. Vi här i Sverige har råkatt få uppmärksamheten någotsånär riktad på rättsövergreppen mot Svarta Panterledarna Bobby Seale och Huey Newton, men av Win att döma pågår politiska skenrättegångar i flera delstater. Det stämmer otäckt väl in i mönstret av hur en rättsstat smygande förvandlas till en polisstat, då även lagen vrids till de maktbavandes syften — jämför skenprocesserna i Grekland, Moskvarättegångarna och Leipzigprocessen. Låt oss slippa befara att de allt vanligare rapporterna från

många håll om fängelsekortyr också skall behöva komma från USA!*)

Kanske intressantast är den spänning som kan läsas ut inom USA:s revolutionära vänster, debatten om mål-medel.

Inom de radikala rörelserna finns det stämmor som talar för att protesterna skall inskränkas gälla: mot Vietnamkriget, medan andra håller före att kriget bara är symptom på en felstyrning av hela det amerikanska samhället som därför måste ändras i roten. En annan fråga är strategin för icke-våldsaktioner: skall aktioner spontant företas av dem som vill protestera — eller endast efter planering och förberedelser av en kader icke-vålds-sakkunniga? Motståndarna kallar den sista strategin byråkratisk och varnar

*) Sedan ovanstående rader om fängelsekortyr skrevs, kommer rapporten om tortyr av fångar i Sydvietnam på "Djävulsön" Con Son — som delvis betalas och administreras av USA.

maoistiskt för elitism. En fraktion — the Weatherman — tror att endast en våldslig revolution kan reformera nationen, medan en annan ännu förblir inom icke-våldets ramar, som Svarta Pantrarna. Dock, kanske utan att vilja erkänna källan, förespråkar allt fler den militantare form med massohörsamhet, som M. L. King före sin död skisserar i Look i april 68: med massolydnad skulle man kunna blockera en hel stad, tex (en ny konception av anarkismens "Myten om den Stora Vägran"?/Th. Ebert).

Icke-vålds-experten Theodor Ebert har fäst uppmärksamheten på att SDS i sin marxistiska historiesyn är blockerade från de "borgerliga" M. L. Kings och Gandhis icke-våldsprinciper med religiösa övertoner, och i stället nalkas ett militant icke-våld på gränsen till den stadsgerilla-strategi som har sina rötter hos Fanom, Guevara och Mao. Tendensen märks särskilt i en debatt Win refererar som bla markerar avståndstagande från Gandhiprincipen att utomparlamentariska deltagare i olydnadsaktioner skall ta straffet ("fylla fängelserna"). I dagens USA — anser en debattör — är det förståndigare go underground. Dock hävdar en annan aktivist att den största risken utsätter de sig för, som söker medvetandegöra Nixons "tysta majoritet" med information och appeller.

Men de flesta radikaler förefaller ha insikt i den brasilianske ärkesbiskopen Helder Camaras förklaring att avsteg från icke-våldet, och tillgripande av sabotage, terror och mord, är precis vad etablissemanget behöver för att krossa motståndet med hårdaste repressalier. Man experimenterar ännu med icke-våld: i Win finns en coordinating committees rapport om grupper som bildar levande mur mellan demonstranter som provocerar med Viet-Cong och Pathet Lao-flaggor och polis; bildar "fredsbrigad", och vädjar till båda sidor att bevara lugnet.

Folkprotesterna är nödvändiga nu innan våldet alldeles demoraliserar USA. En bild i Win visar skrattande USA-soldater som i handen håller huvuden på halshuggna vietnameser — världspolisernas jakttrofé! Den första underground-pressredaktör som reproducerade bilden sitter i fängelse därför att texten under innehöll ett osedligt ord ("the Army can really fuck over your mind...")

PROBS

Forts fr sid 4

revolution så innebär det inte att klasskampen med en gång är slut. Det ansåg inte heller Marx. Den första åtgärden för att bygga upp ett socialistiskt samhälle måste vara att organisera produktionen så att samhället i sin helhet kan utnyttja den produktion det åstadkommit, dvs att samhället i sin helhet måste äga produktionsmedlen. Men det är bara de stora företagen som är så att säga färdiga att övertas av samhället, och som den kapitalistiska utvecklingen har förberett dem för, därför att det är i de företagen som det råder fullständigt avskiljande mellan ägarna och produktionsprocessen. I övrig blir det frågan om en gradvis förvandling och där bestäms takten av en rad faktorer, ex som Ekensteen påtalar när det gäller Polen, det internationella inflytandet, dvs det imperialistiska inflytandet gör sig gällande.

Socialismen är, så som Marx använde begreppet, det första stadiet, då produktionsmedlen ägs av folket och det därför inte finns någon människans exploatering genom människan längre. Men den planerade socialistiska produktionen har då ännu inte höjt landets produktion till en sådan nivå att envar kan få vad han eller hon behöver.

Det finns därför inte några exempel på länder med socialistiska samhällssystem som misslyckats med att genomföra socialismen, som Ekensteen tror. Men det finns länder som kommit olika långt i genomförandet av det kommunistiska samhället som alltså är det sista stadiet. Det är alltså fråga om en gradvis omvandling. Olika former av producent-kooperativ verksamhet är alltså möjliga i ett socialistiskt samhälle. Det tar många år innan all produktion och distribution står på en socialistisk grundval, säger engelsmannen Emile Burns i sin bok Marxismen, en introduktion. Det är denna bok som ligger till grundval för de här raderna i anslutning till Ekensteens artikel om skyddade verkstäder och socialism.

Det finns andra källor. Läsarna är välkomna med analyser av den skyddade verksamheten. Skriv bara Probs på kuvertets vänstra hörn så kansliet kan sortera all posten rätt.

Laddat för en ny
het narkotikadebatt!

Anders Öfwerström

han som skrev den omstridda kursboken "Narkotika — det handlar om människor!

MISSBRUK

160 sidor försvar, argument, kritik och angrepp.
Läs den innan Ni yttrar Er.

Cirkapris 16:10 inkl. moms

TIDEN • FIB

Förstärkta resurser till arbetsvård

Vid en uppvaktning för regeringen den 26 november lämnade HCK följande skrivelse till statsminister Olof Palme.

Trots den rådande högkonjunkturen är läget på arbetsmarknaden mycket bekymmersamt för personer med skilda slag av handikapp. Den öppna arbetsmarknaden är även för många personer med ringa handikapp i själva verket en stängd arbetsmarknad. Ett av de väsentligaste hindren till framgångsrik arbetsplacering och rehabilitering ligger i arbetsvårdens bristande resurser.

Vi vill gärna konstatera, att såväl regering som arbetsmarknadsstyrelse på senare år gjort aktionsvärda försök att få en ändring till stånd. Till de positiva åtgärderna hör regeringskonferensen "Handikappade på arbetsmarknaden", som senare följts upp av omkring 60 regionala konferenser i länsarbetsnämndernas regi. Det av AMS tidigare i år antagna arbetsvårdspolitiska programmet kan också bli betydelsefullt, om man från statsmakternas sida är beredd att ställa nödvändiga resurser till förfogande för programmets förverkligande.

Vårt främsta krav är naturligtvis, att handikappade i första hand skall beredas arbete på öppna arbetsmarknaden. Det råder en utbredd okunnighet om de handikappade som arbetskraft, vilket leder till att många som kan göra en produktiv insats aldrig blir i tillfälle att visa detta.

Av avgörande betydelse i sammanhanget är, att det utvecklingsarbete och den forskning som ligger till grund för utformningen av arbetsmiljön, arbetsprocesser och normalprestationskrav väsentligen inriktats efter företagsekonomiska principer, som åsidosatt människornas behov. Följden är, att arbetsmiljön till stor del är handikappskapande genom att vålla olycksfallsskador, förslitningsskador, bullerskador, allergiskador, psykiska stressskador. Det är först på senare tid som samhällsorganen börjat vakna upp inför detta problem, som alltså har den innebörden, att stora delar av arbetsmarknaden är stängd för dem som redan är handikappade.

Att placera fler personer med handikapp på öppna arbetsmarknaden fram-

står som en av arbetsvårdens angelägnaste uppgifter. Dessvärre är senare års utveckling på detta område allt annat än glädjande. I början av 50-talet placerades 57 procent av de aktuella vid landets arbetsvårdsexpeditioner på öppna arbetsmarknaden. Därefter har den procentuella andelen placerade minskat kraftigt. Även i absoluta tal har det på senare år skett en tillbakagång. I mitten av 60-talet kunde 15-16 000 personer årligen erhålla arbete på öppna arbetsmarknaden. Nu föreligger resultatet för år 1969. Det visar, att av de 87 910 personer, som var anmälda vid landets arbetsvårdsexpeditioner, kunde endast 11 047 personer beredas anställning på öppna arbetsmarknaden, alltså endast omkring 12 procent. Arbetsvårdens statistik säger väl inte allt, men så långt som man kan se av den, har resultatet i form av placeringar på öppna marknaden starkt försämrats för dem som sökt genom arbetsvården.

Det är mot den bakgrunden Handikapporganisationernas Centralkommitté (HCK), som förenar 15 handikappförbund med över 250 000 medlemmar, vill hävda, att det är en synnerligen angelägen jämlikhetsfråga, att arbetsvården får ökade resurser bl a i form av ergonomisk expertis och övrig personal för att bättre kunna sköta sina uppgifter.

Som direkt rehabiliteringsfientlig vill vi beteckna den långa väntetiden vid arbetsvårdsexpeditionerna. Att bli inskriven vid en arbetsvårdsexpedition tar på flera håll ingen längre tid. Men redan dessförinnan har ofta den enskilde upphört att fungera produktivt. Det som för den enskilde upplevs som väntetid har därför i realiteten inletts långt före en första kontakt med arbetsvårdsexpeditionen. Det framstår därför som synnerligen angeläget, att den andra etappen i väntan — den som uppstår efter kontakten med arbetsvårdsexpeditionen — nedbringas till ett minimum. Det är inte ovanligt, att väntetiden mellan inkommen remiss till arbetsvårdsexpeditionen och en första kontakt med den

enskilde uppgår till två å tre månader. Efter inskrivningen på arbetsvårdsexpeditionen kan väntetiderna för att komma till arbetsprövning/-träning uppgå till sex månader. För att komma till skyddad verkstad kan det dröja ända upp till ett år. Från vissa län meddelas, att man inte har någon egentlig väntetid för inskrivning. Vad som inte uppmärksammas tillräckligt är, att man inte ens i sådana län kan vidtaga lämpliga åtgärder tidigt, eftersom det kan dröja upp till åtta månader innan en adekvat läkarundersökning kommer till stånd.

Hur upplever den enskilde sin situation under denna väntan? Helt klart är att i många fall försämras ett handikapp under väntetiden, den psykiska statusen försämras, hela familjens situation påverkas i negativ riktning.

Ur samhällsekonomisk synpunkt är det dessutom ett slöseri att ha det på detta sätt. Varje dag som den enskilde i onödan undandras möjligheten att verka produktivt, leder det till betydande samhällskostnader i form av vårdkostnader, kostnader för sociala förmåner samt bortfallet av bidraget till produktionen.

Det är mot den här bakgrunden vi vill göra regeringen uppmärksam på att det ännu återstår mycket att göra innan målsättningen i det nyligen antagna arbetsvårdspolitiska programmet och som uttrycks i orden: "att få arbeta produktivt och därvid göra en insats som svarar mot den enskildens förutsättningar är en grundläggande mänsklig rättighet" får en reell innebörd för landets handikappade.

En av de viktigaste uppgifterna, och som vi vill peka på vid det här tillfället, är att arbetsvården i enlighet med av AMS uttalade förslag i petita ges betydligt ökade resurser. Hålls arbetsvården kommande budgetår på samma nivå som för förefaller det oundvikligt, att det kan uppstå en situation, som för många människor kan få katastrofala följder.

HCK vill därför med skärpa framhålla behovet av att arbetsvården ges betydligt förstärkta resurser. ■

ERIK NYHLÉN

Tankar under en promenad i förorten

På kvällarna brukar jag gå en runda med hunden. Han studerar fläckar länge och intensivt. Jag funderar över det som jag under dagen hört, sett och läst. Samhället heter Segeltorp och ligger mitt emellan stockholmsförorterna Fruängen och Skärholmen. Det är ett lugnt villasamhälle byggt av småsparare, mest arbetare. På senare tid har det tillkommit ett industriområde med småindustrier, villor i halvmiljonsklassen och radhus. Enligt rykte planeras även ett antal hyreshus. De gamla villorna med sina stora trädgårdar köps upp och rivs av markexploatörerna. Markvärdet har under en tid av knappt tjugu år mer än tredubblats. Detta är enligt en kommunal person som uttalat sig för vårt förortsblad ett led i strävandena efter att på ett rationellt sätt utnyttja centrala markresurser. En del av de rivningsdömda villorna hyrs ut tillfälligt till bostadslösa, mest utlänningar. Detta inbringas 150 à 200 kronor per bädd. De gamla sommarstugorna i samhällets utkanter har ockuperats av några som i socialreportage brukar nämnas som "gubbar". Gubbarna tillbringar fördet mesta sina dagar utanför systembolagen i Skärholmen och Fruängen eller inne i stan. Nykterhetsvården och polisen håller vakande ögon på dem.

Om fläckarna i samhället

Häromdagen träffade jag en villaägare som gick omkring med en protestlista

mot en tänkt exploatering av en del av samhället, Kolartorp, där man på hösten brukar prisbelöna den som under sommaren visat upp den vackraste trädgården. Det finns, förefaller det, många som inte vill vara med om den rationella exploateringen.

I likhet med hunden är jag intresserad av fläckar. Segeltorp, Kolartorp och allt vad byarna häromkring heter är inte på samma sätt intressanta som Fruängen, Skärholmen och dom andra förorterna. Där finns det ungdomsproblem. Frågan är hur man reagerar på ordet gubbdjäväl. Jag känner mig faktiskt inte träffad, men det finns många som gör det. Det är lugnare i Fruängen, som är en jämförelsevis liten förort, än i Skärholmen. Jag har läst en del tidningsartiklar och böcker om samhällsplanering, människornas anpassningsproblem och liknande saker. Jag försöker så gott jag kan jämföra och sammanjämka det jag läser med min egen upplevelsevärld och syn på tillvaron. Att man hör till den socialgrupp och generation som ur många synpunkter hade det uselt och därför har en benägenhet att tycka att dagens ungdom inte med tillfredsställelse tacksamhet anammat tramstegen kan ibland kännas som en belastning. Jag brukar trösta mig med att medvetenheten om denna belastning är en hjälp på vägen till en viss klarsyn. Utvecklingens lag, som är stiftad av ingen men som tycks vara sträng och

obönhörlig och inte kunna vrängas av den skickligaste advokat, träffar jag ofta på. Det var denna lag som tvingade mig bort från Adalen där jag föddes, den tvingar bönderna till att bli stadsbor, den tvingar företagen att sammanslå sig i större lönsamma enheter och den tvingar storstadsborna att rota ihop sig i stora betongklumpar som liknar medeltida riddarborgar. Det förefaller som om det skulle vara övernaturliga makter som styr denna variationsrika men ändå rigorösa lag. Offren är mångtaliga men ändras kan den inte. Har jag fel? Är den inte övermänsklig? Finns det måhända mänskliga krafter bakom det hela? Kan den förändras till att verka på ett annat sätt?

Många dunkla krafter

Ingrid Olausson som har skrivit en bok som heter "Människor i stan" (Rabén & Sjögren, ca-pris 10:75) har studerat verkningarna av denna lag och tror att mycket står i mänsklig makt att förändra. Ulf Nilsson ger i boken "Har vi makt att förändra?" (Prisma, 12:50) uttryck för samma åsikt. Maj-Britt och Gunnar Inghes bok "Den ofärdiga välfärden" (Tiden-Folksam), som nu utkommit i en till stora delar omarbetad, utvidgad och aktualiserad upplaga, ger också uttryck för samma tanke.

Då man läser dessa redogörelser får man trots alla anvisningar och förslag om vägarna ut ur eländet en förlä-

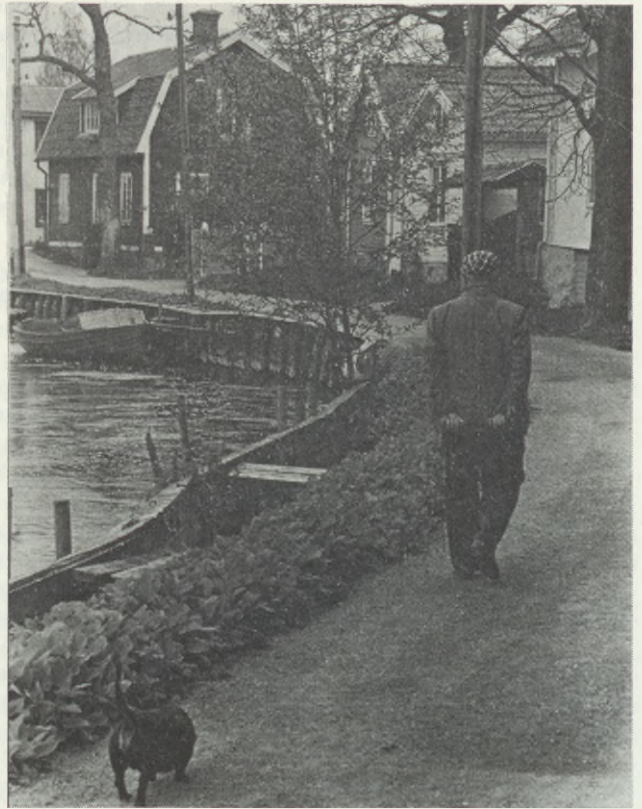

Foto: Mark Markefelt

mande känsla av maktlöshet. Att det är många dunkla krafter som bestämmer över vårt liv är vi alla medvetna om. När det gäller möjligheterna att avhjälpa och bemästra dessa krafter går åsikterna isär. Det här landet styrs av representanter utvalda av våra politiska, fackliga och idéella sammanlutningar. Formellt har vi när som helst rätt att byta ut en eller flera av våra representanter men sällan gör vi det. Representanterna delegerar sin makt åt specialister, teknokrater med eller utan visioner om hur vårt samhälle ska gestaltas. Jag är nästan övertygad om att både Skärholmen, Tensta, Täby och Åkersberga centra i stockholmsområdet och Agnared-Bergum i Göteborg som Ingrid Olausson beskriver som klart otillfredsställande är planerade av visionärer. Samma tanke har jag om Stockholms centrum. Felet är bara det att vision och verklighet inte konfronterades innan planerna var bestämda. Man kan i det här sammanhanget ta fram ett uttryck som tillskrivs Hegel: "Om inte mina teorier stämmer med historien så är det värst för historien".

Samhällen för friska, harmoniska, problemfria

I de nämnda fallen tycks både vision och verklighet ha råkat illa ut. Det förefaller som om dessa förortssamhällen är tänkta för friska, harmoniska, problemfria människor med goda in-

komster. Det stora inslaget av kommersiell service tyder på detta. I verkligheten blev det annorlunda. En stor del av människorna har både fysiska, psykiska och ekonomiska problem. Många är invandrare som har svårt med språket och anpassningen till en kultur som i stora stycken är dem främmande. Dessutom är det åtskilliga förut tämligen problemfria människor som fått problem i och med att de flyttat dit. Ingrid Olausson har en del att berätta om dessa problem. De unga mödrarna som endast rör sig mellan lägenhet, sandlåda och köpcentrum känner sig isolerade. Deras problem är dålig ekonomi, höga hyror och dryga avbetalningar. De blir nervösa och överför sin nervositet på hela den övriga familjen. Det är trångt på lekplatserna och ont om barndaghem. Barnen i förpuberteten, pojkarna mest, har det också besvärligt. Dom är för gamla för sandlådorna och för ungdomsgårdarna är dom för unga. Dom väsnas för mycket, tycker föräldrarna, för att de ska få vara hemma i lägenheterna. Många av dem sniffar, skolkar och snattar. Önskemålen är att det i varje hus, eller åtminstone i varje kvarter skall finnas en kontaktyta, exempelvis i form av ett kafé, där familjerna fick möjligheter att bekanta sig med varandra. Man skulle måhända där kunna komma överens om att organisera barntillsyn, byta tjänster och få möjligheter att reda ut olika

problem. Ingrid Olausson ger flera exempel på lyckade initiativ som både privatpersoner och sociala myndigheter tagit för att lösa gemenskapsproblemen.

Protesten blir målmedveten politik

Att en stor del av den ungdom som växer upp i dessa kontaktlöshetens högborgar får svåra anpassningsbesvär som ofta tar sig uttryck i aggressioner av olika slag är omvittnat. Häromdagen blev jag vittne till hur en medelålders man utfor i okvädningsord och knöt näven under näsan på en långhårig grabb som sålde det revolutionära bladet Gnistan. Den stackars pojken beskyldes för att vara en förbannad ligist, fönsterkrossare och äggkastare som borde slita spö eller snarast möjligt skickas till Sovjet och Kina för att lära sig veta hut. Jag tyckte inte detta uppträdande var särdeles hedrande för den generation som mannen representerade. Inte tror jag att han i nämnvärd grad lyckades få ynglingen på bättre tankar heller. Det är inte de ungdomar som sluter sig till revolutionära grupper, demonstrerar, förargar polisen, slår sönder, krossar ett eller annat fönster eller kastar ägg på någon misshaglig ambassadör som utgör ett problem — fast många tycks ha fått för sig det. De koncentrerar sin protest i målmedveten politisk aktivitet.

Det är de som inte finner någon kanal för protesten, de som inte finner något sätt att vokalisera den, de som inte känner sig hemmastadda någonstans som ställer sig utanför samhällsgemenskapen och kommer på driven. Det är dom som öser sitt förakt över knegaren Svensson som är på väg till sin välpolerade men nevrotiska förortsmiljö. Dessa ungdomar har i de flesta fall redan i barndomen känt sig utanförställda, alltid i vägen och betraktade som potentiell risk för att det ska uppstå repor på den inre och yttre polityren. De gör därför uppror mot denna polerade statusbemängda tillvaro som de upplevt som tom och harmonilös. Flera poliser i tunnelbanan är ingen riktig lösning på denna problematik. Dessa ungdomsgrupper är en rekryteringsbas för den stora grupp som Gunnar Inghe nämner som de utstötta. Socialt störda kallas de för på socialvårdarspråk. Det är i regel de som fått en dålig start i livet som hamnar i denna grupp.

Standard- och statusjakt

Det ökade välståndet har utlöst ett standard- och statusjakt och en konkurrens om de främsta platserna vid köttgrytorna som gör att det hela förlorar något av sin mening. På arbetsmarknaden ställer man ständigt ökade krav på utbildning och examina. Dagens och morgondagens tekniskt avancerade samhälle kräver människor som kan sina saker och som man kan lita på. Effektivitetskravet har fått ett utrymme som aldrig någonsin förr. De som inte klarar sig i konkurrensen om de linjer i skolan som leder fram till de bäst betalda anställningarna, de som inte orkar med den alltmer stegrade hetsen på arbetsplatserna, de som inte är tillräckligt intresserade, ambitiösa, energiska och tilltagna för att göra sig gällande halkar ohjälpligt efter. De flesta som saknar de framgångsskapande egenskaperna får nöja sig med enklare och mindre betalda, rutinmässiga sysslor. Många gör det också och förblir plikttrogna arbetare som resignerar eller finner sin tillfredsställelse utanför arbetet i familjen eller fritiden. De som kommer ur kulturfattiga miljöer som inte ger den minsta intellektuella stimulans har naturligtvis svårare att hävda sig i den teoretiska utbildningen än andra. De som kommer ur förslummade miljöer har svårt att klara sig på både de teoretiska och de praktiska planen. Det behövs i de flesta fall inte mycket, en tids arbetslöshet, en skilsmässa, en sjukdom mental eller kroppslig för att de mindre konkurrensdugliga världen ska falla

ihop och de hamnar på det sluttande planet. Det skulle vara intressant att se en statistik på hur många utrationaliserade, från sina ursprungliga hemorter bortlokaliserade personer som sökt en ny framtid i någon av storstäderna men inte kunnat följa med i takten som hamnat i det sociala träsket.

Rationaliseringarnas effekt

Strukturrationalisering i all ära, den är måhända behövlig för det fortsatta välståndet, men följderna är ofta inte särdeles människovänliga. Det är en process som inte bara skapar enslingar i glesbygden, den skapar enslingar i stora och små samhällen. Att en längre tid tvingas leva skild från sin familj kan ge upphov till levnadsvanor, där alkoholen i de flesta fall får en dominerande betydelse, som är svår att bryta. De utstötta söker sig till andra utstötta, till miljöer där man inte ställer några besvärande frågor eller krav. T-sprittgubbarna i sommarstugorna här i Segeltorp och i innerstans rivningshus har dålig motivation för social anpassning. Många av dem har burit på aktningvärda ambitioner att klara sig i livet men av olika anledningar spruckit på uppgiften. Nu tycker de att det inte är någon idé att hoppa in i grottekvarnen och börja om igen.

Inghe framhåller att bristen på jämlikhet i vårt samhälle är svårare att uthärda nu än förr. Ju mer vi predikar jämlikhet utan att omsätta orden till en realitet desto otåligare och desperata kommer en del att bli. "Somliga kan känna sig frestade att ge sig in i nödfallslösningar, att sälla sig till de utstötta och havererade eller att högljutt protestera och revoltera." I en rapport från Göteborgs socialförvaltning bekräftas det som Inghe och andra framhåller genom konstaterandet att antalet socialt störda växer så snabbt att den terapi man hittills tillämpat visat sig ha mycket begränsad framgång. I rapporten noteras också att den utstötning som ägde rum under konjunkturnedgången för ett par år sedan inte vänts till någon nämnvärd återtagning nu när sysselsättningsläget förbättrats. Den utslagne har väldigt svårt att hitta tillbaka. Ändå är efterfrågan på arbetskraft betydligt större i Göteborg än på många andra orter. Socialförvaltningen arbetar nu på en utredning som ska försöka klarlägga vissa samband mellan stadsmiljö och missanpassning.

Klass-samhället som realitet

När jag ser dom här fina nybyggena i Segeltorp upplever jag talet om att vi

fortfarande lever i ett klassamhälle som en realitet. Här finns det i framtiden inte plats för några låginkomsttagare, hur flitiga och sparsamma dom än är. Det finns andra förorter där det förhåller sig på samma sätt. En kommunal bostadsstiftelse utanför Stockholm väckte för några år sedan uppmärksamhet genom att vägra ta mot hyresgäster som hade under 35 000 kr i årsinkomst. Den privata bostadsmarknaden i Stockholm fungerar när det gäller nybyggen på samma sätt. De allmännyttiga bostadsföretagen är mer generösa i sin bedömning men hyresnivån inom deras nybyggen är ofta så hög att även normalinkomsttagare måste anlita socialvården för att klara sig. Samhället tar bokstavligen ur den ena fickan för att stoppa i den andra, vilket är en transaktion som för vanliga människor förefaller underlig. HSB håller på att förlora sin karaktär av folkrörelse, klagade en av deras ombudsmän som jag träffade för en tid sedan. Han sa att endast höginkomsttagare och någorlunda förmögna numera har råd att betala de relativt höga insatserna. Följden är att det uppstår eller redan har uppstått en bostadssegregation av den gamla typen. En del kvarter och stadsdelar får högre status och andra en lägre. Det är endast bostadsbristen som gör att det en och annan gång kommer in en hermelin bland katterna.

Hur får vi inflytande?

Ulf Nilsson, som ser en revolution som lösning på alla problem, har i väntan på denna i sin skrift gett några bidrag till debatten om kommunal demokrati och om ökat inflytande för allmänheten när det gäller planeringsfrågor av olika slag. Han vill minska pamp- och expertväldet. Stormöten, som han rekommenderar, anser jag vara en förlegad form av demokrati som endast bör tillämpas med försiktighet. Ofta blir ett stormöte ett väl-talarnas forum där de mera försagda har svårt att göra sig gällande. Detta innebär inte att jag anser den enskilde individens möjligheter att påverka beslutsfattandet tillfredsställande. Man har förstas möjligheten att höja sin röst i de politiska partiernas lokalorganisationer. Vad jag har att erinra mot detta är att många medlemmar i dessa organisationer ofta inte fått den behövliga informationen. Att man av ren lojalitet röstar för det som partiet gått in för. Att många människor även om de röstar inte engagerat sig för något politiskt parti. Ulf Nilsson rekommenderar i likhet med Ingrid Olausson påtryckningsgrupper av typen byalag,

Alternativ stad, Arkiv samtal och liknande där även tvärpolitiska åsikter har möjligheter att göra sig gällande. Om de kommunala myndigheterna exempelvis i samband med en modellutställning av en planerad förort samlade de berörda till debatter skulle många misstag redan på planeringsstadiet blivit undanröjda. Det har visat sig att dessa påtryckningsgrupper ofta har ett stort inflytande när det gäller utformningen av bostadsmiljön och för lösande av sociala missförhållanden av olika slag. Opinior av det slag som Sven O. Bergkvist skildrar i sin bok "Främlingar i välfärden", då förmögna villaägare i Simrishamn protesterade mot att ett hus för invalider placerades in i deras idyll, bör man dock se upp med. Bortsett från olyckfall av det slaget är det nog nyttigt att kommunalmännen och deras specialister närmar sig folket och mera energiskt går in för information om det som håller på att ske.

Vi har i Sverige kommit långt när det gäller välfärdspolitiken men enligt "utvecklingens obönhörliga lag" står inte samhället stilla. Det uppstår ständigt nya problem, människornas förväntningar och anspråk, och därmed också deras besvikenhet om de inte infrias, ökar. Det gäller att bryta trenden i utvecklingen mot ökad utstöttethet och minskad jämlikhet. Målsättningen för välfärdspolitiken måste därför bli en utjämning av förmögenheter och inkomster och ett brytande av den konkurrensanda som mer och mer breder ut sig. Då först kan vi utan risk för tvettalan tala om ett mänskligare samhälle. ■

Nytt i socialpolitiken den 1 januari 1971

Jämställdhet mellan män och kvinnor genomförs inom sjukförsäkringen

Jämställdhet mellan män och kvinnor inom sjukförsäkringen uppnås genom att den sk hemmaförsäkringen omvandlas till **hemmamakeförsäkring**. En hemmavarande man blir efter årsskiftet — i samma mån som en hemmafru — obligatoriskt försäkrad för grundsjukpenning med sex kronor om dagen, om han inkomst av förvärvsarbete inte uppgår till 1 800 kr per år.

Förutsättningen är att han är gift och stadigvarande bor tillsammans med sin hustru eller, i annat fall, stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år till honom eller hans hustru. Förmånen utgår också om mannen stadigvarande bor tillsammans med en kvinna som han tidigare varit gift med eller som han har eller har haft barn med.

Den frivilliga sjukpenningförsäkringen utvidgas på motsvarande sätt. En hemmavarande man, som omfattas av hemmamakeförsäkringen, kan under vissa villkor teckna sig för ett sjukpenningtillägg hos försäkringskassan, så att den sammanlagda sjukpenningen kan bli upp till 15 kr per dag.

Också bestämmelserna om barnstillägg till sjukpenning blir lika för män och kvinnor.

Lagändringarna beräknas medföra att försäkringskassornas kostnader för sjukförsäkringen ökar med ca 15 miljoner kr för helt år.

Avgiftsreglerna för sjukförsäkringen ändras

Enligt nuvarande avgiftsregler skall förvärvsarbetande make erlægga sjukförsäkringsavgift också för den andra maken om denne saknar förvärvsinkomst.

I samband med övergången till obligatorisk särbeskattning den 1 januari 1971 ändras avgiftsreglerna inom sjukförsäkringen, så att **skyldigheten att erlægga sjukförsäkringsavgift avgörs enbart av den försäkrades egna inkomstförhållanden, även då det gäller makar**. I praktiken betyder detta att hemmavarande make utan förvärvsinkomst befrias från att erlægga sjukförsäkringsavgift. Detta medför ett avgiftsbortfall för sjukförsäkringen på ca 220

miljoner kr per år, vilket kompenseras genom att statsbidraget till sjukförsäkringen höjs från 40 till 55 proc.

Arbetsgivaravgiften till sjukförsäkringen höjs den 1 januari från 2,9 till 3,1 procent.

Stödet till barnfamiljerna förbättras

Den 1 januari 1971 höjs barnbidraget med 300 kr till 1 200 kr per barn och år. Genom denna höjning tillförs barnfamiljerna ytterligare 540 miljoner kr per år.

Vid årsskiftet höjs vidare bidragsförskotten till ensamstående med barn från 30 till 40 procent av basbeloppet. Detta innebär, med det nuvarande basbeloppet, 6 400 kr, att bidragsförskotten höjs med 640 kr till 2 560 kr per barn och år. Vidare höjs åldersgränsen för bidragsförskotten från 16 till 18 år. **För att bidragsförskott skall fortsätta att utgå för barn som redan fyllt 16 år skall ansökan inges till barnavårdsnämnden**. Kostnaderna för denna utbyggnad av bidragsförskotten beräknas till ca 100 milj kr.

Med hänsyn till barnfamiljer i låginkomstgrupperna höjs inkomstgränsen för oreducerade bostadstillägg till barnfamiljer från 7 200 kr till 8 000 kr statlig beskattningsbar inkomst. Denna gräns motsvarar en faktisk årsinkomst på ca 18 000 kr. Samtidigt höjs, med anledning av den nya fastighetstaxeringen, förmögenhetsgränsen vid inkomstprövning av bostadstillägg till barnfamiljer från 30 000 till 50 000 kr.

Apoteken förstatligas

Vid årsskiftet tar staten över det direkta ansvaret för läkemedelsförsörjningen genom att all apoteksverksamhet överförs till det nyinrättade Apoteksbolaget AB, där staten har 2/3 av aktierna och en av Apotekarsocieteten grundad stiftelse 1/3. Apoteksbolaget inlöser de nuvarande apoteken och garanterar att apoteksinnehavarna och apotekens personal bereds anställning i det nya bolaget. Samtidigt förvärvar staten de tillverkningsenheter inom apoteksväsendet som tillverkar läkemedel under varumärket ACO. Staten har tidigare, enligt riksdagsbeslut hös-

Forts sid 22

TÄNK PÅ

HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS

BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

De skyddade verkstäderna och socialismen

I Status nr 9/1970 ställde vi i en ledare frågan om de skyddade verkstäderna är ett uttryck för ett kapitalistiskt produktionssystem oförmåga (eller accelererande oförmåga) att ge handikappade (svårt handikappade) arbete. I nr 1/1971 publicerade vi en analys av problemställningen sett från finländsk synvinkel. Det var en skarp analys. I denna svarsartikel på ledaren i nr 9/1970 analyserar WILHELM EKENSTEEN de skyddade verkstäderna. Han ser dem som uttryck för klass-skillnaderna i samhället — antingen det är kapitalistiskt eller socialistiskt.

Erik Ransemar efterlyser i nummer 9/70 av denna tidning en mer omfattande principdebatt om de skyddade verkstäderna som samhällsfenomen. Det är en viktig efterlysning som jag hoppas skall höras på bred front.

Själv har jag i ett par olika sammanhang skisserat min ståndpunkt i frågan. Enligt min mening måste de skyddade verkstäderna ses i relation till det kapitalistiska samhällssystem vi nu lever i. Det vanliga arbetslivets vinstprinciper ställer sådana produktivitetskrav på människorna att de som av fysiska, psykiska eller andra orsaker inte tillhör eliten bland de arbetande slås ut till arbetslöshet eller de skyddade verkstädernas och den skyddade verksamhetens segregation.

Ransemar anför emellertid att de skyddade verkstäderna inte nödvändigtvis behöver vara en kapitalistisk företeelse utan kan vara förenliga även med ett socialistiskt samhällssystem. Polen som är en socialistisk stat och som snabbt bygger ut sina skyddade verkstäder skulle ge belägg för detta.

■ Jag tror att det är en felsyn. De skyddade verkstäderna är ett uttryck för klasskillnaderna i ett samhälle. När ett land genom revolution eller på annat sätt övergår till ett samhällssystem som man kan kalla socialistiskt innebär det inte att socialismen skulle ha blivit på en gång genomförd och de

existerande klasskillnaderna på en gång utplånade.

Tvärtom är det ju ofta en mycket lång väg kvar till ett verkligt genomförande av socialismen eller ett verkligt utplånande av de existerande klasskillnaderna. Det finns som bekant inte heller någon garanti för att utvecklingen alltid skulle gå i rätt riktning. Det är med andra ord inte bara möjligt utan dessvärre även inträffat faktum att länder med socialistiska samhällssystem misslyckas med att genomföra socialismen, misslyckas med att utplåna de existerande klasskillnaderna, och därmed riskerar rätten att kalla sig socialistiska.

Polen är ett av de länder som fortfarande befinner sig i en krisartad kamp för genomförande av socialismen. De skyddade verkstädernas expansion i Polen skall med säkerhet inte uppfattas som ett tecken på framgångsrik kamp. Klassificering av arbetare skall i det här fallet inte ses som socialistisk arbetsfördelning utan som ett resultat av den internationella handelns tryck på Polens ekonomi.

■ Naturligtvis kan det sägas att skyddad verksamhet är bättre än ingenting alls. Ett sådant påstående är rätt eller fel, beroende på det enskilda fallet. Men ett vet man, och det är att det är fel om man inte håller det långsiktiga målet med integrering i det vanliga arbetslivet som siktpunkt.

I ett socialistiskt Sverige bör det inte vara ett enda nödortfött tillgodosett behov utan en högprioriterad samhällsangelägenhet att ge människor med ogynnsamma fysiska eller psykiska förutsättningar arbetstillfällen fullt i nivå med övriga samhällsmedlemmars. Det skall då ske inom ramen för det vanliga arbetslivet, ingå i en socialistisk jämlikhetspolitik och inte likna den subkulturella segregation som de skyddade verkstäderna av i dag ger prov på.

■ För att detta skall gå att förverkliga måste givetvis de rådande vinstprinciperna upphävas, den svenska ekonomin måste i sin helhet omorganiseras för att kunna motstå den internationella handelns tryck — och på det vardagligaste planet måste makten över företagen innehas av den i dag sk friställda, de till den skyddade verksamheten utslagna, de förtidspensionerade och dem som även i dag befinner sig i det vanliga arbetslivet.

Hur den makten skall fördelas är en svår men knappast löslig organisationsfråga. Medan vi diskuterar den frågan och medan vi siktar på en förändring av det vanliga arbetslivet och därmed ett slut för de skyddade verkstäder vi nu har är Erik Ransemar tankegång om bestämmanderätt över dessa skyddade verkstäder åt dem som arbetar där självklart riktig.

Vilhelm Ekensteen

STATUS BILDKRYSS

TIDS- PE- RIOD	SES PÅ BORD- HAR SPETS	UPP- KNÄP- PARE	ÄR MO- TOR- VÄG	TRÄ- TER KAN- SKE	MIND- RE LÅDA	SÅDAN MÖLK FINNES	FAR- KÖST STÖR- TA
					SKÖKA LUX- FÖR- PACKNING		
						KAN EKA	
	SMUTS- KASTA- ARK- MAN						
	BLEV TÄNGAD PÅ VISS SÄTT	ERIK ÅBERG SVEA- VÄGEN 77					
	LUKT SKRI- KER VÄL	INGÅR I SKALA		EDE- RA			
	INRE KANAL DEL AV KOTA						
BOV- LÄS				SES I SEGRAR			
OCEAN							
					SPEL- DEL		
STOR FLOD GILL- RANDE			GAST	TYRAN TAR EN SVANG OM		FLOD	BRISTER VID KLÄCK- NING
						GULDHÄLT	
							GÖR KORT- FÖRE- DELARE
BÖR JURIST KUN- NA			SLÅ TILL ÄR ÄRA			MONARK ÄR SPIG- FÖR- SETT	
KRIGS- HÄR	SNÄL KON- TRAST			HANDTAG PRÖV- KAS AV SPRIT		INTAR MODELL FALLER SENT	
			SAK- NAR NITEN	VILL- FINNA GUD KLOSTER KVINNA			NORDISK SLANT HURSA ?
GER OFTA SALT MÄT	HUVUD- SKRIF- TEN					BRÅKA KAN VÄRMA	BAK- SAK
BYRÅ TAR CLOWN PÅ		TÄVLAR EN DEL FÖR	KORV I LEK- LÅDA			LOVISA BRUKAR BRUNTE I HAGEN	
							DANSK WÄGNER
							FÖR- DEL
PADDEL						BOLL- LAGEN TAK- GRÄS	
KÖRA FAST ÄR GRA- FIKER				SOM O- GRÄS		RÖD BLÖM- MA	
				SÄNDE- BUD		JAKT- STÄL- LE	

nr 2

Namn

Adress

Postadress

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm 3, tillhanda senast den 10 mars. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrevet vara märkt "Bildkryss nr 2". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status aprilnummer.

ERLAND DAHM

Nu tror alla att invaliden luktar...

Under rubriken Dokumentnovellen har Status publicerat prosabidrag som vi vill räkna in under litteratur som ger oss kunskap om miljöer. I detta nummer medverkar ERLAND DAHM, göteborgare med egna erfarenheter av handikapp och framförallt de psykologiska problem som hör ihop med att leva och vara aktiv skribent med hjälp av proteser istället för händer och fingrar.

Under ett proseminarium sätter sig invaliden idag i lagom skymundan, inte för nära talarna, icke heller alltför gömd i hörn — för handikappets skull? Njaej, vill smälta in bara, inte verka på något vis utmanande. Varför? Vet inte. (Axelryckning). Men varför? Ingen kan ju ändå undgå observera handikappet, men att inbilla sig att den styr studiekamraternas beteende, vore självförstoring — accepterandet, toleransen — eller likgiltigheten — är enorm numera jämfört med för endast ett decennium sedan. Men... just... att smälta in... få vara som andra, liten vanlig... leka...

Då sätter sig en flicka i utrakort uppå stolen bredvid. Damen luktar illa. Hon luktar illa. Flickan sprider en icke hygienisk doft av otvättad kropp, svett och ej fräscha underkläder. Just då går att konstatera hur sällsynt det är med illaluktande människor i välfärdsriket, alldeles i synnerhet kvinnor som alltsedan Tusen och en Natts dar inringas av skyar, omges av sfärer av salig väldoft. Till och med bibeln förtäljer om deras frestelseutunga utdunstningar av aloe och myrra och balsam och vin och rökelse och fanns icke alabasterbägare invid mumifierade egyptiskor på det att den döda snabbt måtte spraya bort liklukten innan hon trädde inför Amon-Rés tron? Ja, traditionen lär att kvinnor skola lukta gott, liksom karlar (enligt Yaxareklamen för några år sedan, även ryssläder — vad fan är det, menade dom svinläder? vidare whisky, bensin, krut- och blod? tobak,

gärna också häst — varför glömde dom getabock?)

Men kvinnan på stolen alldeles invid luktar alltså illa. Nej — fruntimret stinker. Den först tända reaktionen är: Upp Fly Undan — men så får man inte demonstrera, särskilt inte i låst position, en yngling satte sig på stolen bredvid och intill honom en flicka som kanske luktar gott, vem kan nosa upp det, då den illastinkande dominerar luftrummet liksom USA i Vietnam.

Nu kryper det i invaliden, han vill inte bli luktmisstänkt.

Upptäcker en brist i människans spårinne: att vi saknar förmåga att exakt avgöra en luktkällas placering, kan inte rikta nosen som ögon som hundar och spårdjur. Luktloben är en av hjärnans större, men atrofierad, en räv i skogen vädrar enkelt skillnaden mellan en hanes revir-kissmärkning och en honas 'ledig'-annonserade...

Förbannar nu luktlobens atrofiering, särskilt medstudenternas troligen ytterligt förtvinade lober. Märker att andra närasittande oroligt vädrar — värst av allt — att de inte tittar på honom utan väluppfostrat och diskret ser bort.

...politisk participation av samer... pratet från ordförandestolen går för-

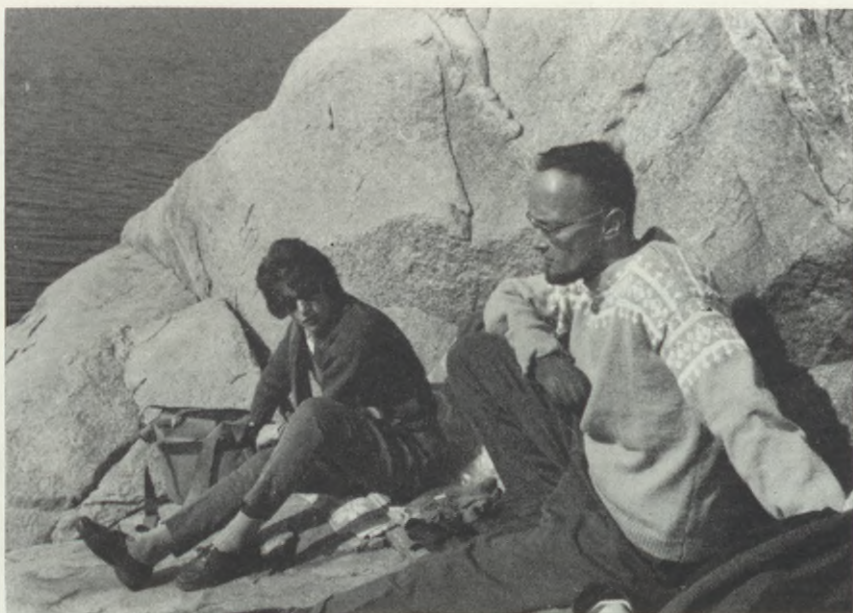
bi... som en luddrig larv börjar en känsla en fruktan att krypa fram: Här konstaterar antagligen alla nu att invaliden luktar illa idag.

Varje nytillkommen i seminarierummet som hasar fram sin stol vädrar med nosen. Titta på näsvingarna! Sannolikt väcks hos alla liknande möjliga tankar: ...invaliden luktar... invalider luktar... negrer luktar... arbetare luktar... judar luktar illa... gamla luktar... Upptäcker, att samfunden försett oss med rikt register av doftfördomar också. Sitter och riktigt radar som på snöre tankarna hos närvarande: "Kanske inte lätt vara så invalidiserad och kunna tvätta sej... stackarn... antagligen något med proteserna... han når nog inte att tvätta sej överallt. Nähä... synd om valesen.

Deras oerhörda tolerans är förkrossande men säkert tänker de:

"Strängt taget kanske han inte luktar så illa... men somliga borde nog för egen och andras trivsel hållas i särskilda rum..."

En skönhet några stolar längre bort har en liten känslig nos som ser ut att rynkas kring inpressade ord: "Fyffan va karlfan stinker den jävla grisen." Sitter själv spänd, på halster, på språng, flykt- men rörelselös med en attityd av fångslan av kunskapsutskänkandet... "metodlära... kvantitativ analys av disparat material..."

vad pratar dom om?... "codning... matrisiera... reliabilitet..." den illastinkande flickan kan ju förstås vara handikappad hon också... visst är att lukta illa ett handikapp... stackars liten... fylls av en kollegial ömhet — då är vi handikappade båda — du i din kroppsstank jag i mitt lytesvank. Sneglar i smyg, sniffar i lönn, vilka sjukdomar ger illalukt... vet inte... magen kanske... tänderna... diabetes... Ånej! bromsa tanken efter en granskande blick: inget handikapp där inte! Det axellånga håret är fett och otvättat, fingrarna långtifrån rena, liksom kjolen — bönan är skiten helt enkelt.

Frossar lite i hämndens tankar om huru det vore att doppa-dippa den kortkorta i badkar och vräka på såpa, champo och tvål samt hänga upp damen till vädring och sedan rulla henne i någon parisisk talk och sedan gnida henne i välluktande oljor och honung överallt. Honung*) ack fantasierna

*) Buddhas kusin, enligt legenden, Devadatta, rådde prins Ajatasattu att spärra in sin far i fängelse att svälta ihjäl, så prinsen måtte vinna riket. Men drottningen, den sköna, fick lov besöka sin konung i fängelset. Underligt nog dog icke konungen av svält i fängelset, det drog ut på tiden. Drottningen visiterades men befanns icke bära med mat. Till sist upptäckte spioner att drottningen plägade bada i honung och att hennes konung slickade näring från hennes kropp och hud.

spårade visst lite avsidet — luktloben kopplades visst samman med andra animala banor med anor i rynkiga stup och grottor med håriga hålör...

Varenda tidning har dock annonser om antiodorantproduktinformation (som är ett annat namn på illaluktande-svett-borttagningsreklam) inklusive hot att förlora vänner och inflytande om inte osv. Vänta lite! Kvinnan här var alltså oemottaglig för sådan propaganda — ger inte det en ny aspekt på saken? Kanske den här stinkbaggen också är självständigare mot all annan propaganda... det skall väl dock finnas något ursäktligt hos henne... kanske en ny-vänster-radikal som i protest mot u-landsutsugande USA-truster vägrar nyttja Palmolive och imperialistisk kosmetika? Nähä — hon har målat läpparna och har rödflagor på naglarna, alltså inte det heller. Men — vänta igen! Brukar inte stora snillen och genier vara kända för likgiltighet för världens krav, tex tvål och vatten? Förmodligen luktade båda makarna Curie illa efter månaders peschbländekokande i små lokaler, och då Platon skrev sin Politeia hade han väl ingen tid vandra i termerna — eller var det Aristoteles — och ordförande Mao hade säkert inget badkar med under Den Långa Marschen — och Arkimedes steg ju upp ur badet för att rusa i särken genom Aténs gator och hojta Eureka — och glöm inte alla heliga styliter som dyrkade smutsen och stanken och bodde på pelare, ja som aldrig tvättade sig eftersom huden och kroppen allenast var fängelse

för själen, hinnor bara framför andens heligheter — och den heliga fru de la Mothe-Guyon om vilken Lehman berättar att hon älskade smuts och lidande, att hon åt upp de sjukas uppkastningar som hon vårdade, i åtra att nedbryta själens fängelse — kanske kan man påstå att ju mera uppfylld av helig ande, dess mer illastinkande lekamen! Men att fördenskull inbilla någon att damen härbredvid som förpestar luften är helig, är nog svårt.

Nu tror alltså alla i salen att invaliden luktar illa och det är nära och förfärligt. Invaliden luktar illa, den som luktar illa är en sämre sort människa, varje sämre sort människa luktar illa.

Proseminariet blev suddigt, innehöll mest längtan ut till frisk luft. Frisk luft? Blott mättad av bilgaser och tjockolja och biocider och industriutsläpp och annat som invalidiserar kommande generationer som får betala kapitalistisk industrialisms invalidisering av biosfären — eftersom pengar inte luktar.

Inom något halvsekel står doftkänsliga jordingar kanske inför de första varelserna från annan planet eller annat solsystem. Kan vi ta av syrgasbehållarna vid presentationen kanske vi upptäcker att den andra planetvarelse luktar illa, ja, stinker pyton.

Jaha, så var det upplagt för rymd-krig på grund av doftmotsättningar.

Beklagligt att inte tbc-vården blev kostnadsfri, yttrar RHL

1961 års sjukförsäkringsutredning har kommit med förslag om "ersättning vid vissa sjukvårdande åtgärder och sjukresor". Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka uppehåller sig i sitt remissyttrande främst vid konvalescentvårdens framtid för handikappgrupperna lungsjuka, astmasjuka m fl om utredningens förslag genomföres. Mellanrubrikerna är satta av Status.

Redan år 1963 framförde RHL till 1961 års sjukförsäkringsutredning förslag om att konvalescentvård i ersättningshänseende borde sortera under § 4 AFL för att därigenom ersättningen skulle bli generell och utgå såsom vid sjukhusvård och ersättningstiden förlängas att gälla utöver föreskrivna 60 dagar — som när det gäller eftervård vid lungtuberkulos är en allt för kort tidsperiod. Genom gällande 3/4-delsersättning via försäkringskassorna för kostnader vid konvalescentvård nödgades nämligen RHL genom ideliga framställningar till landstingen få dessa att höja sina bidrag för att inte patientens andel i vårdkostnaden skulle bli alltför dryga. Oaktat RHL:s ansträngningar har landstingens bidrag ändock blivit differentierade och på många håll klart otillräckliga, med det orimliga och orättvisa förhållandet till följd, att det är beroende på var vederbörande bor i landet, om han skall få konvalescentvård motsvarande kostnaden för sjukhusvård eller om han skall få betala ett o normalt högt pris för denna.

Utredningen föreslår nu att ersättning från den allmänna försäkringen skall utgå vid konvalescentvård i en-

lighet med vad som gäller vid slutenvård i allmänhet. Begränsningen av ersättningstiden till 60 dagar vid varje sjukperiod skall upphöra och i stället blir ersättningen obegränsad i tiden — dock med undantag för ålders- och förtidspensionärer, som blir utförsäkrade efter 365 dagar. Dessutom kommer ersättning för reseersättningar till och från konvalescenthem att utgå som vid sjukhusvård.

Förslagen ligger alltså helt i linje med vad riksförbundet tidigare framfört och kan därför i princip godkännas.

Då konvalescentvård för lungsjuka kan sägas inta en särställning på grund av sjukdomens art och det upprepade vårdbehovet — anser vi det som synnerligen angeläget att sådan kan bibehållas och tillhandahållas även i fortsättningen — vill vi framhålla några synpunkter som inte kommit till klart uttryck i det framlagda förslaget och som får oss att känna oro inför framtida möjligheterna till konvalescentvård.

Hur RHL:s konvalescenthem kom till

Konvalescenthem för lungsjuka tillkom

i början av 1950-talet och initierades av RHL på grund av de rådande förhållandena. Möjlighet till eftervård vid konvalescenthem och en tids anpassning till livet utanför sjukhuset gavs ej, då sjukhusens och andra konvalescenthem var stängda för denna kategori p g a smitträdslan. Det var alltså avsaknaden av konvalescenthem som föranledde riksförbundet att etablera sådana för lungsjuka. Vård vid dessa kunde beredas utan några större krav på sjukvårdsutbildad personal eftersom de remitterade patienterna på läkares ordination helt på egen hand kan sköta sin kemomedicinering och det endast erfordrades något kontrollbesök hos doktorn var tredje eller fjärde månad. Under 1960-talet har verksamheten anpassats till Socialstyrelsens stadga, varvid dock dispens för föreståndare erhållits.

Riksförbundet har f n fyra helårshem i olika delar av landet. Tre av hemmen har främst det egna länet som upptagningsområde, men patienter från övriga delar av landet erfordras även för att driften skall vara bärande. Ett av hemmen — Fjällfarargården i Jämtlands län — är ett rikshem med hela landet som upptagningsområde.

Fjällfarargården hösten 1970 — öde och tomt i avvaktan på en utredning.

Hemmen föreslås nu bli sjukhus

Hemmen föreslås nu av utredningen att inleda förhandlingar med resp. sjukvårdshuvudman om att bli upptagna i Kungl. Maj:ts förteckning över sjukvårdsinrättningar vilka skall anses som sjukhus enligt AFL. Innan ett upptagande kan ske skall dock Socialstyrelsen i samband med ansökan utreda tex genom vederbörande länsläkare om hemmet förfogar över godtagbara sjukvårdsresurser. Knappheten på sjukvårdspersonal är påtaglig vid sjukhusen konstaterar utredningen själv. Med hänsyn dels till detta dels till hemmens framtidsutsikter, torde det vara orealistiskt att under så osäkra förhållanden räkna med att kunna anställa personal med de kompetenskrav som är uppställda. Om hemmen i övrigt uppfyller villkoren för en godtagbar konvalescentvård, borde personalfrågan kunna anstå till dess sjukvårdshuvudmannen beslutat om ett övertagande.

Hur blir valfriheten?

I samband med att hemmen överläts till landstingen uppstår också frågan om vilken beläggning hemmen skall få. Vilka sjukdomsgrupper kom-

mer de att innefatta, kommer tex lungsjuka att garanteras de platser de är i behov av, kommer utomlänspatienter att tagas emot, kommer valfrihet betr. hem att tillåtas osv? Kan astmasjuka från landets olika delar få luft- och miljöbyte vid tex Fjällfarargården, där luften är särdeles lämplig och som medfört stora förbättringar i hälsotillståndet för många astmasjuka? RHL är djupt oroad över att möjligheterna till konvalescentvård för speciellt gruppen lungsjuka kan komma att försämrats genom det ifrågasatta övertagandet. Helt naturligt önskar vederbörande sjukvårdshuvudman prioritera konvalescenthemsplatserna för patienter från det egna sjukvårdsområdet och då kommer givetvis även akutsjuka från lasarett och sjukhus att remitteras till dessa. Förbundets farhågor bestyrks av utredningens uttalande om att man "anser det väsentligt att sjukresorna inte blir längre än nödvändigt "och" att efterfrågan på sjukvård (konvalescentvård) regleras genom resebestämmelserna". "Begränsningen av ersättningstiden till 60 dagar vid varje sjukperiod upphör. I stället får den försäkrade ersättning för obegränsad tid eller, om han är ålders-

pensionär uppbär hel förtidspension, för högst 365 dagar."

60-dagarsbegränsningen upphör?

Med stor tillfredsställelse hälsar vi förslaget om slopandet av 60-dagarsbegränsningen. Däremot kan vi inte acceptera att pensionär skall belastas med en avgift på 10:— kr per dag efter 365 dagars karenstid. Genom att vårdtiden på konvalescenthem sammanräknas med annan sjukhusvård är ett stort antal utförsäkrade redan vid reformens ikraftträdande. Förlängningen av ålders- och förtidspensionärernas rätt till ersättning för sjukhusvård från 180 till 365 dagar skedde den 1 januari 1970. Sannolikt har många lungsjuka förbrukat den förlängda tiden eller kommer att göra det inom en nära framtid. Lungsjuka tillhör ju — som vi tidigare framhållit — en sjukdomsgrupp med ofta återkommande vårdbehov, vars ekonomi genom långvariga sjukperioder blivit fullständigt undergrävd. Man torde nu kunna befara, att utförsäkrade kommer att avstå från behövliga och av läkare rekommenderade konvalescentvistelser, och på så sätt blir också karenstiden en regulator som begränsar efterfrågan på konva-

lescentvård och det hela får en effekt, som ej kan vara avsikten.

Sammanläggningsregeln är också olycklig av bl a följande orsaker. Trots allt förekommer allttjämt i många fall långa vårdtider och ofta gäller det då personer, som saknar egen bostad eller som förlorat sådan under sjukdomstiden. Vid en utskrivning från sjukhuset står vederbörande utan bostad. Med den bostadsbrist som råder, kan det ta avsevärd tid för kurator på sjukhus att anskaffa sådan. Även här kan man befara, att patienten avstår att tillbringa väntetiden någon eller några månader på konvalescenthem, då detta förbrukar sjukvårdstid. I stället kan patienten låta utskriva sig till fullständigt oordnade bostadsförhållanden, med risk för försämringar och förnyad dyrbar sjukhusvård eller kvarhålles han på sjukhuset med de betydligt större kostnader detta medför för sjukvårdshuvudmannen.

Miss av sjukförsäkringsutredningen

Vi kan i sammanhanget inte underlåta att erinra om de betänkligheter som riksförbundet i sitt remissyttrande mars 1969 till förslag om ändringar av sjukvårdsförmånerna inom sjukförsäkringen framförde betr. höjningen av vårdavgiften för salspatienter efter 365 dagar. Från den 1 januari 1969 trädde den nya smittskyddslagen i kraft. Denna lag medgav kostnadsfri vård för alla allmänfarliga sjukdomar undantagandes tuberkulosen, betr. vilken utredningsmannen överlät till sjukförsäkringsutredningen att besluta om. Tyvärr förbigicks denna fråga av sjukförsäkringsutredningen, trots att utredningsmannen framhållit att samma regel bör gälla för denna betr. kostnadsfri vård som för övriga allmänfarliga sjukdomar. Ett fullständigt inordnande av tuberkulosen i enlighet med smittskyddslagens övriga allmänfarliga sjukdomar hade undanröjt här påtalade konsekvenser och utan restriktioner medgett den vård som betingas av sjukdomen. Det är alltså beklagligt att inte också tuberkulosvården blev kostnadsfri, det gäller ju här en sjukdom där samhälleliga tvångsringripanden kan ifrågakomma och som till sina följdverkningar kan medföra förödande konsekvenser på ekonomin och rase-ring av boendetryggheten.

Utredningens förslag om ersättning för resor till och från konvalescenthem tillstyrkes, varvid dock hänvisas till vad vi tidigare anfört om patienternas möjlighet till valfrihet m m betr. konvalescenthem. ■

RHL-initiativ gav snabbt resultat

Reumatiker får fria bad och resor

Vid riksförbundets kongress i Örebro i somras påtalades att patienterna vid Riksförsäkringsverkets sjukhus i Åre själva fick betala kostnaderna för bad och resor till DHR:s anläggning Årevidden.

Riksförbundet tillskrev RFV i oktober med en hemställan om patienterna ersättes för kostnaderna som var förenade med badbehandlingen vid Årevidden, och redan i november erhöll vi besked om att angivna kostnader för bad och resor kommer att betalas i fortsättningen.

Antalet patienter som berörs beräknas till ett femtontal varje vecka, flertalet av dessa har sannolikt genom långvariga och ofta återkommande sjukhusperioder fått sin ekonomi undergrävd. Varje extra utgift i sjukdomsbehandlingen blir en belastning och synnerligen kännbar, varför RFV:s beslut om övertagandet av dessa kostnader får stor betydelse för berörda patienter.

Pristagare

bildkryss nr 8

- 1:a pris Torsten Smith, Skomakaregatan 2, 211 34 Malmö
- 2:a pris Jenny Swedberg, Kilsgatan 1, 123 44 Farsta
- 3:e pris John Nyberg, Fastlagsgatan 41, 415 12 Göteborg

julbildkryss

- 1:a pris 50 kr. Vollrath Andrén, Stakegatan 13, 531 00 Lidköping
- 2:a pris 25 kr. Ingvar Haara, Box 22, Listerby, 370 16, Johannishus 2
- 3:e pris 15 kr. Anna-Lisa Engström, Mällbyvägen 43, 872 00 Kramfors
- 4:e pris 10 kr. Sivert Träff, Box 4404, 199 00 Enköping
- 5:e pris 5 kr. Henry Liljengren, Eriks-torpsgatan 6, 217 54 Malmö V

ten 1969, förvärvat läkemedelsföretagen Kabi och Vitrum.

Genom att hela den befintliga apoteksorganisationen övertas av apoteksbolaget skapas garantier för en god service till allmänheten. Samtidigt ger den nya organisationsformen ökade möjligheter till rationaliseringar genom utnyttjande av moderna tekniska resurser. Vidare kan ökade satsningar göras på en från producentintressen obunden läkemedelsinformation. För närvarande betalas närmare två tredjedelar av de försålda läkemedlen av samhället genom sjukförsäkringen och sjukhusen. Apoteksbolaget blir genom sin ensamrätt en mycket stora läkemedelsköpare och kan därigenom bedriva en aktiv inköpspolitik vilket ger ett betydande inflytande över prisbildningen på läkemedelsområdet.

Ny arbetstidslag

En ny arbetstidslag, som ersätter den tidigare sk allmänna arbetstidslagen och de speciella arbetstidslagarna för lantarbete, detaljhandel, hotell, restaurang och kaféer träder i kraft vid årsskiftet. Den nya lagen skall i princip omfatta alla arbetstagare, vilket innebär en nyhet för omkring hälften av landets arbetstagare. Bl a förs arbete i statlig tjänst, arbete inom sjukvård och socialvård samt kontorsarbete in under lagstiftningen.

Med den nya lagen påbörjas en förkortning av den ordinarie arbetstiden från 42½ till 40 timmar i veckan. Arbetstidsförkortningen skall vara helt genomförd senast den 1 januari 1973.

Liksom enligt nuvarande lagar skall avsteg kunna göras från lagens bestämmelser genom överenskommelser i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter. Den nya lagen innehåller också bestämmelser om jourtid. Maximum för jourtider har satts till 48 timmar under fyra veckor eller 50 timmar per kaledermånad. Övertid skall enligt lagen liksom tidigare betraktas som ett extraordinärt inslag. Sk allmän övertid skall få tas tu med 150 timmar per år mot f n 200 timmar.

Den nya arbetstidsförkortningen innebär att åtta timmars arbetsdag kan uppnås även inom ramen för femdagarsveckan. Tillsammans med den tidigare arbetstidsförkortningen från 45 till 42½ timmar per vecka och den fjärde semesterveckan innebär genomförandet av 40-timmarsveckan att årsarbetstiden förkortas med mer än sex veckor sedan början av 60-talet. ■

Vård på konvalescenthem ger

Eftervård ● Förebyggande vård ● Rekreation ● Vila

i avkopplande miljö och natursköna trakter

- **KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,**
686 00 Sunne (Värmlands län)
Husmor, tel. Sunne 0565/271 65 — Plats för 30 gäster
- **FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM,**
Box 46, 830 10 Undersåker (Jämtlands län)
Föreståndare, tel. Undersåker 0647/300 11
Plats för 24 gäster
- **FRITIDSGÄRDEN RAMNÄS,**
Postfack 42, 310 70 Torup (Hallands län)
Husmor, tel. Torup 0345/201 38 — Plats för 20 gäster
- **KONVALESCENTHEMMET ÄSEN,**
286 02 Örkelljunga (Kristianstads län)
Husmor, tel. Klippan 0435/600 09 — Plats för 20 gäster

- **LÅNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM**
(Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 - Vintertid 0454/115 66
Plats för 13 gäster
- **SVANHOLMENS VILOHEM, Hallarydsväg., OSBY**
(Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 - Exp.: Almbäcksg. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/11 57 95 - Plats för 22 gäster
Korr.: Åke Lindahl, Smedjekullsg. 16 A, 212 24 MALMÖ

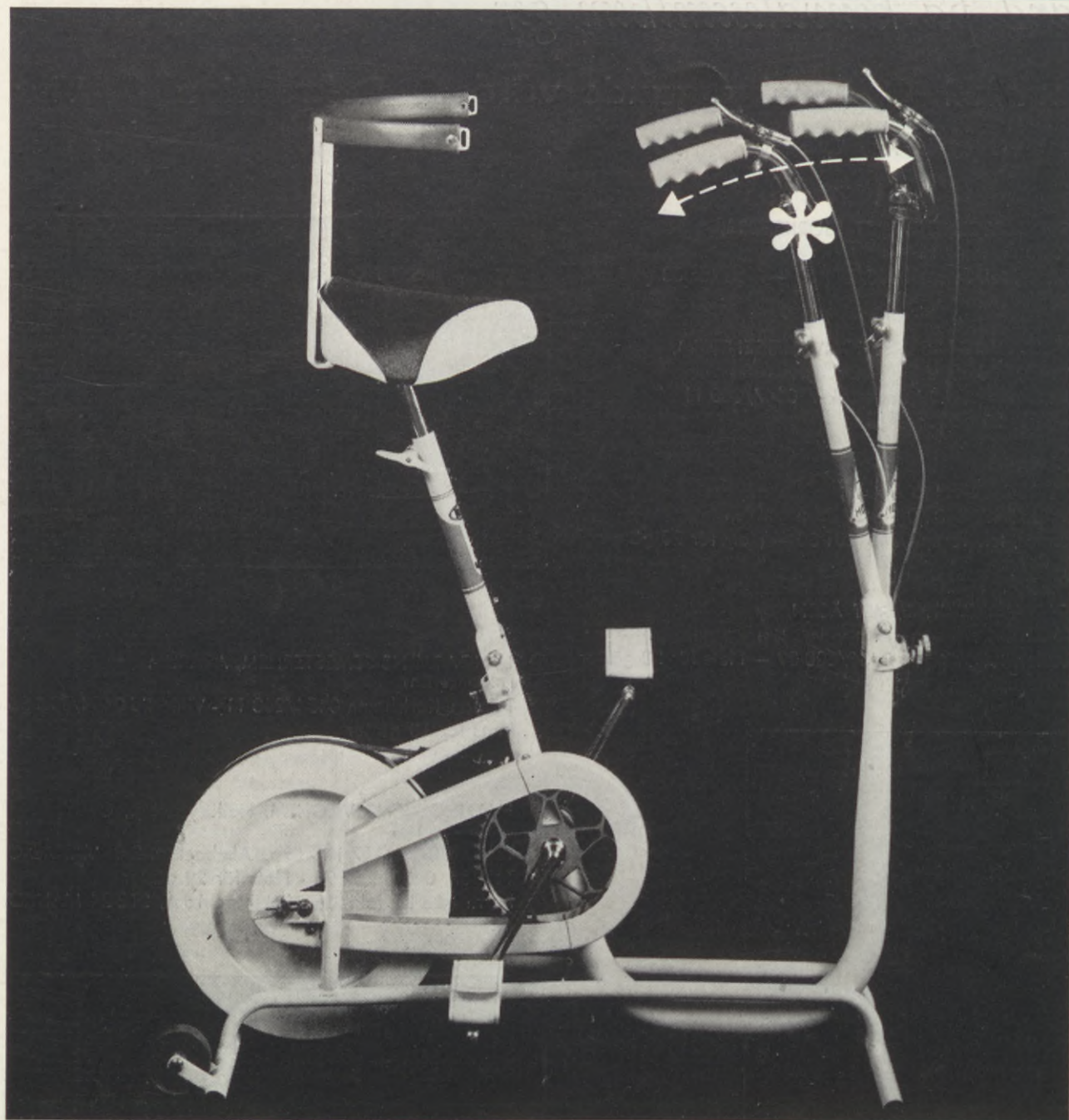

ANSÖKAN OM PLATS

göres direkt hos hemmet. Ansökan om bidrag till vårdavgiften sker på särskilda formulär hos Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Box 3196, 103 63 Stockholm. Tel. 08/20 09 23 eller 20 09 24.

Hemmen förmedlar konvalescentvårds- och rekreationsvistelse för lungsjuka och f. d. lungsjuka. Även hjärtsjuka, astmasjuka m. fl. kan på läkares ordination och inrådan beredas plats.

Lungsjuka husmödrar kan även erhålla bidrag till hemhjälp under sin konvalescentvistelse. Ansökan sker genom kurator.

SVCR fotplattor för personer med muskelsvagheter i nedre extremiteterna.

Pedaler med fotomslag av kardborretyp för fixering av foten på pedalen.

Extra stor sadel för personer som av olika skäl har svårt att sitta på en normal sadel.

Ergometercykeln och Monark Rehab träningscykel är statsbidragsberättigade. Se förteckning nr 68 av 6/10 1969.

Rörelsestimulans för rörelsehindrade

Monark Rehab är en träningscykel för handikappade och rörelsehindrade. Den kan justeras efter individuella behov. Den kan utrustas med sadel och pedaler i specialmodeller. Kan även trampas från en vanlig stol. Monark Rehab finns också för barn 7—12 år. Ökar muskelstyrka och kondition och kan i många fall påskynda tillfrisknande.

* Styrställningen kan anpassas till individuella behov.

Begär specialbroschyr från Monark, Avd. Specialfordon, Box 141, 432 00 Varberg.

MCB

Monark Rehab

